

IZBOR br. 2, 2016.
Sonderausgabe

ERB Riječ

mh
matica hrvatska
OGRAVAK WIESBADEN

glasnik hrvatske kulturne zajednice wiesbaden

DAS WORT - MITTEILUNGSBLATT DER KROATISCHEN KULTURGEMEINSCHAFT WIESBADEN

U SPOMEN
DR. ANTI BILOKAPIĆU

NAŠA SE KULTURA
BEZ FRANJEVACA
NE DA NI ZAMISLITI [3]

USKRS
ILI VAZAM [6]

BIBLIJA - SPOMENIK
ČOVJEČanstva [7]

KORIZMA
ILI ČETRDESETNICA [10]

SINJ
I NJEGOVE
SVEČANOSTI [13]

TEOLOŠKI NAUK
KATOLIČKE
I EVANGELIČKE CRKVE [17]

HRVATSKI TRAG
U EUROPSSKOJ
KULTURI [21]

DIE ERBSÜNDE IN DER
LEHRE DES MATTHIAS
FLACIUS ILLYRICUS [23]

Uvodna riječ

Dragi članovi i prijatelji Hrvatske kulturne zajednice u Wiesbadenu,

s ovim brojem izvanrednog izdanja naše **RIJEČI** opraćamo se od dugogodišnjeg suradnika redakcije, člana Zajednice i dobrog prijatelja - fra Ante Bilokapića.

Dr. Ante Bilokapić napušta radno mjesto župnika u Hrvatskoj misiji u Wiesbadenu i vraća se u matičnu provinciju svoje redovničke zajednice u domovini. Kao pastoralni radnik i dušobrižnik za iseljene Hrvatice i Hrvate, on je dobar dio svog života proveo s nama u glavnom gradu njemačke pokrajine Hessen. I ostao je tu kao stranac, ali među svojima s kojima je dijelio sudbinu stranog radnika – i u njegovom slučaju uistinu na privremenom zapošljavanju u migraciji.

Ne, nije to lagana zadaća, znao bi on kazati i poručit: - *kako bi mnogima bilo bolje da su ostali kod kuće!*

Otuđenost je kočnica za razvoj društva. *Budimo svoji*, čuli smo često, kao dopunu poruke **mira i dobrote**.

Tvoja prisutnost, fra Ante i sudjelovanje bili su inspiracija na mnogim susretima naše *Zajednice*, a na kojima si i ne samo s prilozima u ovom časopisu ostavio trag. Ipak prilozi, a koji su sabrani u ovom posebnom izdanju naše **Riječi** ostati će trajni dokument dobre prakse u zajedništvu. Ne samo kao stručni prilozi iz hrvatske povijesti i kulture, nego i jednostavno objašnjenje složenih odnosa religije i zahtjeva iz svakodnevnog života.

S veseljem pratimo ispunjenje čežnje za povratkom u domovinu. Ugodan put povratka! Te srdačne želje za doživljaj svekolikog dobra u predstojećem razdoblju života.

pax et bonum tibi frater carissime

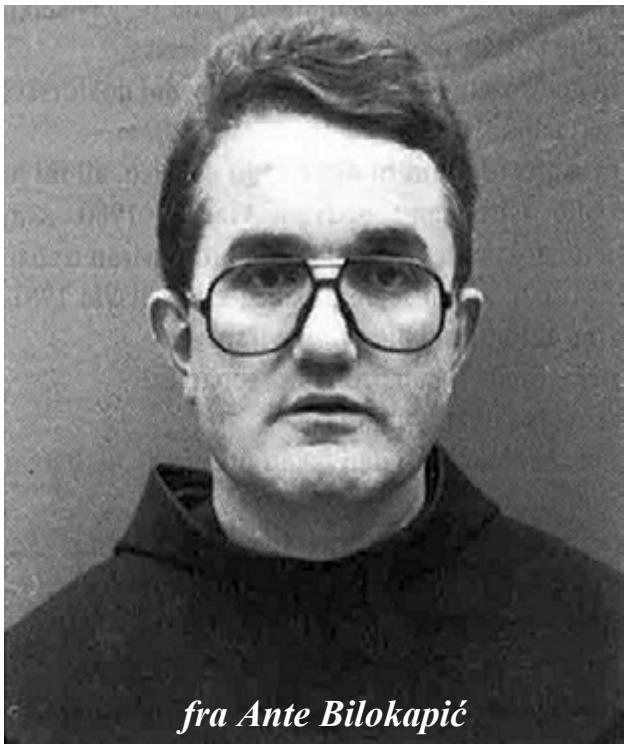
KAZALO/INHALT

- II. *Uvodna riječ*
- 3. **Edvin Bukulin**, Dr. fra Ante Bilokapić - *Naša se kultura bez franjevaca ne da ni zamisliti*
- 6. **Ante Bilokapić**, *Uskrs ili Vazam*
- 7. **Ante Bilokapić**, *Biblija - spomenik čovječanstva*
- 10. **Ante Bilokapić**, *Korizma ili Četrdesetnica*
- 12. **Ante Bilokapić**, *Sinj i njegove svečanosti*
- 17. **Ante Bilokapić**, *Teološki nauk Katoličke i Evangeličke crkve*
- 21. **Ivica Košak**, *Hrvatski trag u Europskoj kulturi*
- 23. **Ante Bilokapić**, *Die Erbsünde in der Lehre des Matthias Flacius Illyricus*

Uredništvo

Dr. fra Ante Bilokapić

Naša se kultura bez franjevaca ne da ni zamisliti.

fra Ante Bilokapić

U prostorijama HKM-a u Wiesbadenu razgovaram s dr. fra Antonom Bilokapićem, voditeljem misije i redovnikom franjevačke provincije sv. Jeronima s provincijalnim sjedištem u Zadru. Fra Ante je u Rimu 1980. doktorirao radnjom o poznatom protestantskom teologu hrvatskog podrijetla iz Labina u Istri. Iz razgovora će čitatelj nešto saznati o Matiji Vlačiću, a iz separata dizertacije iz kratkog opisa Vlačićeva života, može se pročitati zanimljivost, da je on iz dva braka imao osamnaestero djece. O tome fra Antu nisam za vrijeme razgovora mogao ništa pitati, jer to onda nisam niti znao. To sam naknadno pročitao u separatu njegove doktorske dizertacije.

Riječ: Fra Ante, recite nam nešto o sebi, o svom djetinjstvu....

Fra Ante: Rođen sam 1948. godine u selu Udovićići, župa Otok kraj Sinja. Dakle rođen sam one godine kada mi je otac bio po kazni na vojnim vježbama u Sloveniji zato što nije htio pristupiti u kolektivu. U Udovićićima sam završio četiri razreda osnovne škole, a druga četiri u susjednom Otku 1964.

Riječ: I kamo ste krenuli nakon završene osnovne škole?

Fra Ante: Tada sam pošao u franjevačku gimnaziju u Splitu na Poljudu. Iza tri razreda gimnazije morao sam 1967. u vojsku, u Srbiju u Šabac, i završio tu jugovojsku u Užičkoj Požegi 1968. Služenje nisam mogao odgoditi iz razloga što me je tadašnja država smatrala građaninom drugoga reda. Poziv sam dobio početkom ožujka a već krajem istog mjeseca sam trebao biti u kasarni. Zbog toga sam prije odlaska polagao treći razred da bih nakon odsluženja vojnog roka mogao normalno završiti četvrti razred. U vojsku sam otišao na sam Veliki petak 1967. godine. Vratio sam se u kolovozu 1968. iza Velike Gospe, dva - tri dana prije intervencije Rusa u Čehoslovačkoj. Za vrijeme služenja u vojski, dva sam puta dobio nagradno odsustvo. Drugo odsustvo sam koristio tako što sam ranije, prije mojih drugova izašao iz vojske. To mi je dobro došlo, jer je onima koji su ostali u vojski produžen boravak još mjesec dana radi napete situacije u Čehoslovačkoj.

Riječ: To ste Vi na brzinu ispričali svoj životopis, a da se na Vašu užu obitelj nismo niti osvrnuli. **Fra Ante:** Imao sam još tri brata i četiri sestre. Dva starija brata su pošla u inozemstvo, jedan -koji je već umro - u Sloveniju, a drugi u Bavarsku. Najmlađi brat se nalazi kod kuće. Na neki način su ga, tako reći, prisilili da ostane doma.

Riječ: Roditelji su Vam još živi? **Fra Ante:** Samo majka. Otac mi je prije pet godina umro.

Riječ: Vi ste pošli u fratre po uputi...

Fra Ante: Po uputi fra Bernarda Dukića, ondašnjeg našeg župnika koji je kasnije otišao u Njemačku i bio najprije misionar u Frankfurtu a potom dugo godina naddušobrižnik za Hrvate u Njemačkoj.

Riječ: a koji je sada gvardijan...

Fra Ante: ... i župnik u Kninu. I još k tome privremeni vojni kapelan.

Riječ: Ali, vratimo se Vama...

Fra Ante: Nakon vojske sam završio četvrti razred gimnazije i maturu, a zatim otišao u novicijat, na jedan mali otočić imenom Košljun.

Riječ: Gdje se nalazi Košljun? **Fra Ante:** Košljun se nalazi u jednoj ovećoj, zatvorenoj uvali ispred mjesta Punat na otoku Krku. Tamo sam ostao godinu dana dok nisam završio novicijat i nakon novicijata položio privremene zavjete.

Riječ: Životni put Vas je tada odveo... **Fra Ante:** U Dubrovnik. Tamo sam na visokoj školi dalmatinskih franjevaca završio dvije godine filozofije. Potom sam otišao u Zagreb gdje sam na Bogoslovnom fakultetu završio dvije godine teologije, a još jednu - treću

- u Splitu. Za svećenika sam zaređen 1975. Mene i moje kolege je zaredio tadašnji pomoći biskup Ivo Gugić koji je kasnije postao kotorski biskup i koji je pred nekoliko godina od nekog provalnika u svom stanu u Kotoru ubijen. Nakon ređenja sam bio poslan na daljnje bogoslovne studije u Rim. Smio sam birati struku i izabrao dogmatiku koju sam 1977. magistrirao s temom: "J. J. StroBmeyer na svjetskoj pozornici". 1980. sam doktorirao na temu: "Teološki radikalizam Matije Vlačića Ilirika". Vlačić je bio hrvatski protestantski teolog kome protestanti mogu zahvaliti da je protestantizam opstao, jer je bio već na koljenima. Mogu mu zahvaliti, jer je za vrijeme obrane Magdeburga kojega je opsjedala carska vojska, pisao letak za letkom i bodrio branitelje. On je bio veći luteranac od samog Luthera. Napisao je nekoliko stotina djela, pisao je teološke rade, tvorac je jedne hermeneutike, a pisao je i o protestanskoj povijesti. Glavna djela su mu: Katalog svjedoka istine, Magdeburške centurije, Ključ Sv. pisma, Glossa itd.

Riječ: Na kojem je jeziku pisao?

Fra Ante: Pisao je latinski, njemački i jedno djelo je napisao na hrvatskom.

Riječ: Jesu li njegove knjige pristupačne, mislim reći, može li ih se naći u normalnim bibliotekama?

Fra Ante: One se mogu dobiti u velikim bibliotekama. Kad sam pisao doktorsku radnju morao sam mnogo toga raditi po Njemačkoj, u Munsteru, u Stuttgartu, Berlinu, Erlangenu. Zatim sam radio u Trstu, Vatikanu, u Zagrebu i u Puli, Baselu, Ziirichu i drugdje.

Riječ: Kroz taj studij Matije Vlačića Ilirika... **Fra Ante:** Ja sam završio dogmatiku i doktorirao na Vlačiću. On je bio evangelički teolog.

Riječ: ... i bio luteranski od Luthera. **Fra Ante:** Tako bi se moglo reći. Bio je problem

pisati o njemu sa stanovišta katoličke teologije upravo zbog tog radikalizma. Taj njegov radikalizam se vidio i u njegovom stavu prema Katoličkoj crkvi. Protestantski teolozi su bili za nagodbu s Katoličkom crkvom. Njihov vođa je bio Melanchton, a Vlačić je bio vođa onih koji su bili protiv svake nagodbe. Zvali su ih "Flatiani" Zbog njegove rigidnosti nazivali su ga "ilirskom zmijom", čime su htjeli reći da je barbarin. On nije htio nikakav kompromis. Vodio je mnoge rasprave i u okviru luterana da bi očuvao što čišći protestantizam, tj. luteranizam. Radi toga je bio osuđivan čak i od samih luterana. Glasovita je ona njegova disputa s Viktorom Strigalom o slobodnoj volji, koju se smatra najznačajnjom disputom šesnaestog stoljeća.

Riječ: Mogu li se nazrijeti uzroci njegovog radikalizma?

Fra Ante: On je rođen u Istri, a treba znati da je izvjestan broj Istrana u ono vrijeme bio sklon luteranizmu. Među njim je bio i brat njegove ujne, konvntualac Baldo Lupetina koji je zbog toga bio i osuđivan u Veneciji. Izgleda da je Lupetina poslao Vlačića iz Venecije u Njemačku studirati novu teologiju, novi duh. Tako je došao u Basel, potom Tiibingen gdje mu je profesor bio Matija Grbac. Odatle ide u Wittenberg gdje po završetku studija postaje profesor hebrejskog jezika.

Riječ: Možete li malo više reći o svojoj doktorskoj dizertaciji?

Fra Ante: Ja sam tu dizertaciju napisao, ali mi ju je bilo zabranjeno izdavati. Godine 1980. sam branio doktorat, ali da bih bio i promoviran trebao sam izdati barem separat, kojeg sam objavio 1981. godine i time automatski bio promoviran.

Riječ: Imate li koji primjerak separata?

Fra Ante: Imam, imam.

Riječ: Možete li mi dati jedan primjerak, ili barem posuditi?

Fra Ante: Može, može. Dat ћu Vam jedan. (*Fra Ante odlazi po knjige i vraća se.*) Ovo je doktorska radnja, a ovo je separat s naslovom "Attività letteraria di Mattia Flacio Illirico", što znači: "Spisateljska djelatnost Matije Vlačića Ilirika". To je trebalo tiskati pod budnom kontrolom da se ne bi povrijedila katolička strana. To je bio i uvjet tiskanja. Tako sam mnoge stvari morao stavljati pod navodnike. Profesori pred kojima sam branio dizertaciju su potekli iz različitih naroda: prof. Bruno Korošak, Slovenac, argentinski Ukrajinac prof. Luis Glinka i prof. Luitfried Hansen, Flamanac iz Belgije.

Riječ: Zanimljivo. Ali kad ste već tako duboko zaronili u svijet Matije Vlačića Ilirika, a to je Njemačka u šesnaestom stoljeću, mogli biste ponekad ponešto i za našu Riječ o tom vremenu i ljudima u njemu napisati. To je vrijeme velikih europskih ratova, najprije sedmogodišnjeg pa onda kasnije tridesetgodišnjeg.

Fra Ante: Ti ratovi su kasnije došli, poslije Matije koji je 1575. umro u Frankfurtu.

Riječ: O Vlačiću Iliriku je pisao i Mijo Mirković.

Fra Ante: Mirkoviću je književničko ime Mate Balota. On je pisao nekoliko puta o njemu. Pisao je monografiju o njemu, pristup mu je bio općenit. Svega se dodirnuo. O Vlačiću su i drugi hrvatski književnici pisali a pisao je i sadašnji evangelički biskup u Hrvatskoj, Vladimir Deutsch. On je također na njemu doktorirao.

Riječ: Nakon studija, kamo ste išli?

Fra Ante: Najprije sam bio godinu dana u Hvaru, zatim dvije godine u Zadru. Poslije Zadra sam bio šest - sedam godina u Goppingenu kao misionar za naše ljude. Uoči rata sam se vratio u Split, gdje sam bio gvardijan, odgojitelj bogoslova, profesor na institutu teologije u Splitu i vojni kapelan.

Riječ: Rekoste da ste bili u Zadru. Čime ste se tamo bavili?

Fra Ante: U Zadru sam obavljao kapelansku dužnost u župi Srca Isusova. To je bilo od godine 1982. do 1984.

Riječ: I je li Vam se svidio Zadar.

Fra Ante: Zadar mi se jako svidio. To je najljepši rad nakon Splita.

Riječ: Zanimalo bi me da nam nešto kažete o svom djelovanju kao vojni kapelan.

Fra Ante: Bio sam najprije kapelan 114. brigade, zatim 128. koja je kasnije postala 6. domobraska pukovnija. Bio sam s njom do zadnjih dana. Ponajviše sam bio u Čavoglavi po planini Svilaji, a kasnije i na Kamešnici između Sinja i Livna. Sve vrijeme sam bio na raspolaganju vojsci. Službu vojnog kapelana sam vršio za Hrvatsku ratnu mornaricu u Lori u Splitu. Dobio sam i spomenicu domovinskog rata!

Riječ: Vojni kapelani su također vojnici?

Fra Ante: Tada zapravo nismo bili službeno vojni kapelani. Sada to jesu. Vršili smo dužnost kapelana i de facto smo to bili, a sada su i de jure.

Riječ: Prošli smo tako kroz ovaj razgovor Vaš životopis koji, tako bar iz razgovora proizlazi, nije imao nekih dramatičnih zaokreta. Uvijek je išlo samo naprijed, svojim smjerom...

Fra Ante: ... svojim tijekom. Što je vrijeme donosilo tu sam se uključivao.

Riječ: Izuzmem li najranije djetinjstvo, nije bilo nekih velikih poteškoća.

Fra Ante: To vrijeme ja i ne znam. O tome se je u obitelji kasnije mnogo pričalo. Ali i u kasnijim vremenima komunističke Jugoslavije je naša obitelj bila stalno na udaru.

Riječ: Prijedimo sada malo na drugu temu. Fra Ante Bilokapić je i fratar. Bi li nam fra Ante mogao nešto reći i o svom redovništvu?

Fra Ante: O svom ili inače redovništvu?

Riječ: Pa jedno i drugo. Slobodno je. Vi imate riječ u *Riječi*.

Fra Ante: Sv. Frane je osnovao tri reda. Prvi je franjevački koji ima tri ogranka: observanti, tome ogranku i ja pripadam, konventualci i kapucini. Zatim je osnovao i drugi red sa sv. Klаром i to su klarise. Konačno je osnovao i treći franjevački red za ljude koji ostaju u svojim obiteljskim zajednicama i na svojim drugim dužnostima. Iz tog svjetovnog trećeg reda se je razvio i jedan samostanski treći red i osim toga više muških trećoredskih kongregacija i jako mnogo ženskih, redovničkih kongregacija. Predaja kaže da je sv. Frane bio došao i u Zadar. To se dogodilo tako, da su ga nepovoljni vjetrovi umjesto u Sv. zemlju, kamo se on bio uputio propovijedati Evandjelje, doveli do Zadra. Tu je onda odmah nastala i prva franjevačka zajednica, pa je tako zadarska provincija najstarija u našim krajevima. Naša franjevačka zajednica je najstarija ako i jest najmanja. Poznato je da su franjevci odigrali jako važnu ulogu u našem narodu, posebice u Bosni za vrijeme Turaka. Netko je bio rekao da bi se cijela Hrvatska mogla vidjeti sa zagrebačke katedrale da nije bilo franjevaca. Tome redu pripadam i ja.

Riječ: Mogao bih sada u svezi s time postaviti i jedno pitanje. Moguće je da se na neki način "slučajno" postane redovnik, ali slučajno se to ne ostaje.

Fra Ante: Nisam ja po dolasku u Split u gimnaziju odmah postao fratar. S novicijatom se postaje fratar a do tada je prošlo više godina školovanja u gimnaziji i osamnaestomjesečno služenje vojske. Mnogi kolege iz gimnazije nisu pošli u novicijat. **Riječ:** U svakom slučaju ja mislim da je redovništvo karizma...

Fra Ante: Ako nisi u to uvjeren i ako nemaš za to volje, to ne možeš biti.

Riječ: Redovništvo je jedno vrlo zahtjevno zvanje...

Fra Ante: Svećeničko zvanje je zahtjevno a redovničko još zahtjevnije.

Riječ: Upravo sam u Glasu koncila pročitao izvješće sa sastanka viših redovničkih poglavara. U uvodnom razmišljanju je dotični redovnik, ne znam koji je to bio, ustvrdio, da je danjašnja praksa redovništva postala nešto slično nekom zanatu, a na prvom mjestu i u prvom redu bi se trebala osjećati karizma.

Fra Ante: Praksa je kod nas išla svojim tijekom. Postoje različiti tipovi redovništva. Ima redovnika koji žive isključivo u samostanima i posvećuju se kontemplaciji. To su kontemplativci. Kod nas u Bosni i Hercegovini i većem dijelu unutrašnje Dalmacije tradicija je bila da su fratri bili izrazito pastoralno orijentirani. Oni su skoro isključivo pastoralno radili. To je zbog toga tako, jer za vrijeme Turaka nije bilo drugih svećenika koji bi se pastoralno brinuli za ljude. U Sv. Zemlji glavnu riječ vode franjevci. S katoličke strane je franjevcima povjerenovo čuvanje svetih mjesta. Nije puka slučajnost da je početak radova na iskapanju Suezkog kanala blagoslovio jedan naš biskup, Šimun Milinović, franjevac, a završetak i otvaranje drugi franjevac, Alojzije Ćurčić.

Riječ: Kakva je tradicija u vašoj provinciji? **Fra Ante:** Pa naša je provincija samostanska. Naši su samostani velikim dijelom nekada bili samostani drugih, konteplativnih redova kao što su to benediktinci. Bila je i misionarska, jer su prije imali pučke misije, a u novije vrijeme je počela i pastoralno djelovati na nekim župama osnovanim uz samostanske crkve. Kad su naši ljudi koncem prošlog stoljeća počeli, i u ovom stoljeću nastavili, u većem broju odlaziti u strane zemlje, slijedili su ih opet franjevci. Osim toga, ima lijepi broj i onih, koji su išli širiti Evandjelje među one ljude, koji ga još nisu upoznali. To je u Africi, Aziji, a za naše ljude - u obje Amerike..

Riječ: Imam ovdje bilješku o tome što trebam pitati: redovnici i kultura.

Fra Ante: Naša se kultura bez franjevaca ne da ni zamisliti. Najčitanija knjiga u našem narodu je bila "Razgovor ugodni naroda Slovinskoga" od fra Andrije Kačića-Miočića. Među franjevcima je uvijek bilo velikih učenjaka i filozofa kao što su Dragišić, Benković, zatim Drakulica, pa onda Dorotić, pjesnici Grabovac, Kačić, Martić, Jukić. Tu su još poznati minijaturist Razmilović, rezbar Bakotić i mnogi drugi.

Riječ: Možda jedno malo provokativno pitanje: fratri bi trebali biti siromašni, a čini se da na tom području nisu ispunili očekivanja sv. Franje.

Fra Ante: Siromaštvo ostvaruje netko savršenije, netko manje savršeno. Poznato je da fratri polažu tri zavjeta: siromaštva, čistoće (to je celibat) i poslušnosti. Zavjet siromaštva ostvaruje kako tko, kako gdje. Poznata je ona šala, kako sv. Otac ne zna tri stvari koje se zbivaju unutar Crkve: ne zna od čega žive franjevci, što misle isusovci i koliko vrsta ima časnih sestara.

Riječ: A ja sam čuo šalu, da to niti dragi Bog ne zna.

Fra Ante: Fratri ovdje u Njemačkoj žive od svoje plaće. Sav višak pripada zajednici, dakle Provinciji. Ono što imamo, čime se služimo, to nije naše vlasništvo. De jure moramo biti siromašni a de facto je kako tko.

Riječ: Netko je rekao da su fratri ljudi koji ništa ne posjeduju ali sve imaju.

Fra Ante: To je točno, ili bolje reći, u većini slučajeva točno. I još nešto o našim franjevcima -ne može se zanijekati, da su se u našem narodu upravo franjevci istakli u svetosti. Prvi proglašeni svetac iz hrvatskog naroda je sv. Nikola Tavelić, franjevac, drugi je sv. Leopold Mandić, franjevac kapucin.

Riječ: Još jedno: odgovorite na ono pitanje koje ste očekivali a ja ga nisam postavio. Recite. **Fra Ante:** Nemam što reći. To što je o franjevcima i redovnicima rečeno, nije ništa novo. to su opće poznate stvari.

Riječ: Na samom kraju jedno sasvim konkretno pitanje: Vaša kritika naše Riječi. **Fra Ante:** Moja kritika je da Riječ rijetko izlazi i daje rado čitam.

Riječ: To je zaista lijep kompliment Riječi na čemu se jako zahvaljujem. Zahvaljujem se na razgovoru i nadam se da ćemo u Riječi u buduće moći koju riječ pročitati i od doktora fra Ante Bilokapića.

Za Riječ je razgovor vodio - Edvin Bukulin ¹

USKRS ILI VAZAM POMIČNA SVETKOVINA

Vazam, kajkavski Vuzem, stari je hrvatski naziv za Uskrs

Često se može čuti pitanje zašto je Božić nepomična (25. 12.), a Uskrs ili Vazam pomična svetkovina (može biti u sve nedjelje koje padaju između 22. ožujka i 25. travnja). U početku kršćanske zajednice nisu svetkovale Uskrs kao godišnji blagdan, nego su tajnu Isusove muke, smrti i iskrsnuća (tj. vazmeno otajstvo, pashalni misterij) svetkovale svake nedjelje. Iznimke su bile judeo-kršćanske zajednice koje su to slavile 14. nisana (sedmi mjesec židovskog vjerskog kalendara koji odgovara našem ožujku i travnju; to je mjesec Pashe), ne vodeći računa u koji dan u tjednu pada 14. nisan. Ravnali su se po mijenama Mjeseca, to jest za punog mjeseca u prvom proljetnom mjesecu. Toj praksi usprotivila se Rimска Crkva i većina drugih Crkava. Spor je riješio sabor u Niceji god. 325. (to je prvi ekumenski sabor) odredivši da se Uskrs svetuju u nedjelju poslije prvog uštapa (punog mjeseca) koji dođe poslije prvog dana proljeća, 21. ožujka. Tako se događa da Uskrs može pasti između 22. ožujka i 25. travnja, što zavisi o tome kada je prvi uštap ili puni mjesec poslije 21. ožujka.

Antonio Garzadori: Prizori iz Kristova života -

Nerijetko se događa da Istočno-pravoslavne Crkve ne slave Uskrs u istu nedjelju kao Katolička crkva i protestantske crkvene zajednice. To je zbog toga što je papa Grgur XII uveo godine 1582. ispravljeni, tzv. gregorijanski kalendar, ali Istočno-pravoslavne crkve nisu prihvatile izračunavanje Uskrsa po novom ispravljenom kalendaru, čak ni onda kad su u svemu ostalom prihvatile ispravljeni kalendar, kao na primjer Grčka i Rumunjska. Sve one se za izračunavanje Uskrsa i nadalje ravnaju po starom ili julijanskom kalendaru.

U koju će se nedjelju sljedeće godine slaviti Uskrs trebala je na kraju godine svim Crkvama javiti Aleksandrijska Crkva. U Aleksandriji se je to moglo najbolje izračunati, jer je taj grad bio poznat kao središte astronomске znanosti. Kada će biti Uskrs, prvi je na Zapadu izračunao redovnik i kanonist Dionizije Mali (Skitija, oko 500. - Rim, 550.). On je izračunao godinu Kristova rođenja (ne sasvim ispravno) i tako udario temelje brojanja godina od Krista, to jest računanja godina tzv. kršćanske ili naše ere.²

fra Ante Bilokapić

¹ Objavljeno u Riječi broj 20, 1998. godine

² Objavljeno u Riječi broj 33, 2003. godine

Biblja - spomenik čovječanstva

U povodu proglašenja 2003. godine - godinom Biblje.

GUTENBERGOVA BIBLJA (1455.) Prva knjiga ikad tiskana bila je latinska verzija Biblje. Bio je to rad njemačkog izumitelja Johanna Gutenberga.

Na cijelom europskom području je 2003. godina proglašena Godinom Biblje. Tim povodom mi govorimo - ukratko - koju je ulogu Biblja imala u povijesti svjetske i hrvatske uljudbe.

Biblja je najčitanija i najviše prevođena knjiga u svijetu i to nakon tri tisuće godina. Ona svojim sadržajem, odkako postoji, utječe na svako razdoblje ljudske povijesti i tako pripada zajedničkoj uljudbi čovječanstva. Nastala je u razdoblju od 13. stoljeća prije Krista do drugog stoljeća poslije Krista.

Biblja se zove još i Sveti pismo, Pismo ili Pisma. To je zbarka knjiga koje Hebreji, kršćani (katolici, pravoslavci i protestanti) smatraju svetima i od Boga nadahnutima. Dijeli se na dva velika dijela: Stari i Novi zavjet. Kršćani diljem svijeta proučavaju je kao svoju normativnu knjigu prema kojoj temelje svoja uvjerenja i usmjeruju svoje životno ponašanje. Židovi drže dvije trećine Biblje - Stari zavjet - svojom religijskom knjigom i središnjom jezgrom svojih misli i svojega morala.

Biblja kao riječ Božja je na prvom mjestu namijenjena za spasenje ljudskog roda. Usput je također izvršila najveći utjecaj na povijest i preobražaj zemlje. Ona je u pravom smislu riječi osvjetila Boga i čovjeka. Narodi koji su hodili u svjetlu Sv. pisma došli su do najvećeg uljudbenog, društvenog, gospodarskog i tehničkog uspona. Izdvojiti iz svega toga svetopisamske ideje i odstraniti njezine uplove značilo bi rušenje temelja na kojima počiva napredak i usmjeriti budućnost onom stanju u kojem je Sv. pismo zateklo čovječanstvo prije 3000 godina. Misli Sv. pisma su vlasništvo svih naprednih naroda i sustava. Oni od toga i žive, iako više puta toga nisu svjesni.

Čovječanstvo je uočilo uzvišenost i dostojanstvo Biblje. Dok su druge knjige kratkog vijeka, dotele se Biblja sve više i više traži i tiska. Biblja je izvor i nadahnuće mnogih nacionalnih književnosti koje su nastale iz tog izvora. Ona je temeljna knjiga u mnogim europskim kršćanskim narodima i kulturama koja je određivala kulurološki, književni, a nerijetko i povijesni razvitak. Tako je i s hrvatskim narodom čija je kultura obilježena višestrukim trojstvom kao što su to tropismenost, trojezičnost i troičnost državnog povijesnog prostora. Počeci naše pismenosti i književnosti temelje se na biblijskim tekstovima. Gotovo cijela povijest hrvatskog naroda može se pratiti kroz prijevode Biblje: od cirilometodske preko različitih lekcionara, rukopisnih Biblja do najnovijih izdanja. Rad s Biblijom i njezinim prijevodima kroz povijest obogaćivali su književni izraz, stvarali gramatike, rječnike, usavršavali način pisanja i tako na poseban način pridonosili napredovanju hrvatskog govornog književnog jezika. Bez rada na prijevodima Biblje hrvatski bi jezik bio mnogo siromašniji i znatno manje ukorijenjen u hrvatski puk.

Biblju i njezinu povezanost s Hrvatima treba promatrati u troičnoj jezičnoj pojavnosti: na latinskom, staroslavenskom i hrvatskom jeziku. U Hrvatskoj - koja se kroz povijest određivala kao trojedno kraljestvo: Hrvatska, Dalmacija i Slavonija, najsačuvanje su knjige latinski prijepisi Biblje. Među takve ubraja se Radonova Biblja koju je donio prvi zagrebački biskup Duh (po narodnosti Čeh) i gdje se na rubovima stranica slavenskim riječima tumače latinski izrazi. Također u misalima i brevirijima hrvatskih svećenika glagoljaša sačuvala se dobrim dijelom cirilometodska Biblja i to u odlomcima liturgijskih i redovničkih čitanja kroz godinu. Slično i hrvatsko-glagolski brevirij iz 1493. uz molitve sadrži biblijske tekstove.

Govoreći o Biblji ne smijemo ovom prigodom mimoći latinsku Bibliju, pod imenom Vulgatu, koja je djelo velikog filologa sv. Jeronima, koja je, na neki način, vezana uz prostor današnje Hrvatske. Sv. Jeronim je rođen u Stridonu, na granici rimske provincije Dalmacije i Panonije, dakle u današnjoj Hrvatskoj. Prema jednoj bilješci sv. Jeronim je ostavio svome narodu prijevod Biblje. Zato su ga naši glagoljaši od XIII. stoljeća smatrali auktorom svoga pisma, glagoljice, i slavenskog prijevoda Biblje. Ta pobožna neistina ili nenamjerna laž zaštitila je glagoljicu i slavensko bogoslužje od nametnutog, zapadnjačkog i katoličanskog jedinstva u obredu i jeziku.

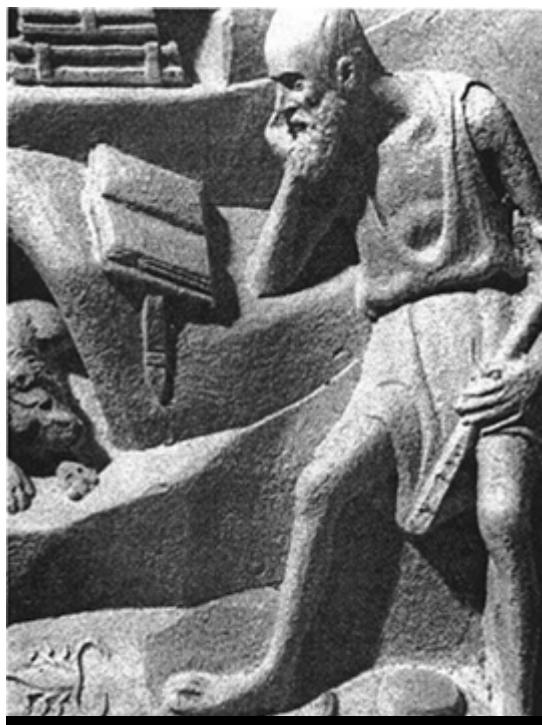
Prvi cjeloviti prijevod Biblje zasvјedočen je među glagoljašima u XV. stoljeću. To prevodenje priredio je knez Bernardin Frankopan. Taj dragocjeni spomenik hrvatske kulture do nas nije došao. Uništen je i izgubljen u krvavim ratovima i požarima.

Na prijelazu iz XV. u XVI. stoljeće nadahnjivao se Bibljom u svojim djelima otac hrvatske književnost, Marko Marulić (1450-1524). Čitajući stvaralački Sv. pismo napisao je 1521. na hrvatskom jeziku (čakavštinom) religiozni ep Judita i tako postao ocem

hrvatske književnosti. Pisao je i druga djela biblijske tematike kao npr. Suzana, Davidijada itd. Od njega nešto malo mlađi benediktinac Mavro Vetranović (1482-1573) nadahnut Biblijom piše djela Posvetilište Abrahamovo, Tužaljke kralja Davida i još neka druga djela.

U doba reformacije, u XVI. stoljeću, nastojalo se je cijelovitu Bibliju prevesti na hrvatski jezik. U tome se nije u potpunosti uspjelo. Izdan je samo Novi zavjet glagoljicom i cirilicom, a latinicom Proroci. U sva tri pisma izdane su pojedine Postile, biblijska tumačenja. Svećenik Zagrebačke biskupije Antun Vramec (1538/1587) napisao je godine 1586. na kajkavskom narječju knjigu propovijedi Postilu i time otvorio drugo krilo hrvatskog jezika. U toj Postili on se naslanja, slično kao i hrvatski protestantski djelatnici, na glagolsku tradiciju. Ovom vremenu pripada i Matija Vlačić Ilirik (1520-1575). On je veliki protestantski istraživač i izdavač biblijskih tekstova i proučavatelj sveukupne biblijske tematike. Postao je slavan po mnogim djelima, a napose po Clavis Scripturae Sacrae - Ključ Svetog pisma. Tu na originalan način obrađuje razumijevanje biblijskih tekstova i pojmove.

U doba protureformacije ili ispravnije reći katoličke obnove (1555-1648) na prijevodu Sv. pisma na hrvatski jezik radi isusovac Bartol Kašić (1575-1648). On je 1630. priredio cijelovit prijevod Biblije prema Vulgati i to na štokavsko-ikavskom narječju, koje je držao najljepšim govorom. Prijevod nije objavljen zbog protivljenja Kongregacije za širenje vjere. Svoj udio u tome su imali biskupi iz glagolske sredine, koji su bili zaokupljeni ekumenskom idejom crkvenog jedinstva, a tomu bi Biblija na hrvatskom jeziku bila smetnja. Objavljena je tek 2000. godine u Njemačkoj. Ulogu Kašićeve Biblije preuzeila je donekle knjiga bosanskog franjevca Ivana Bandulovića (16. i 17. st.) "Pištole i Evandjela" (Venecija, 1613). I Ivanu Gunduliću (1589-1638) koji živi i djeluje u ovom razdoblju nije bila strana biblijska tematika. To dobro pokazuje svojim djelom "Suze sina razmetnoga", što se smatra najljepšom i najpopularnijom religioznom poemom hrvatske književnosti.

Andrija Alešić: Sveti Jeronim
(Galerija umjetnina, Split)

Hrvatsko prosvjetiteljstvo (XVIII. st.) isprva se izmiče iz vjersko-biblijske tematike. Ipak ono se nadovezuje na biblijsku problematiku s Andrijom Kačićem Miošićem (1704-1760) i njegovim djelom "Korabljica Pisma Svetoga" (1760) u kojem je povijest svijeta raspoređena prema Bibliji. Riječ je o sažeto nabožnoj povijesti svijeta od Adama i Eve do 1760. godine.

U XIX. Stoljeću, u krugu Maksimilijana Vrhovca, bilo je pokušaja prijevoda Biblije na kajkavski. Nešto je uspjelo Ignacu Kristijanoviću (1796-1841), protivniku iliraca, koji se zauzimao da kajkavski postane hrvatski standardni jezik. Od njega je izašlo nekoliko biblijskih knjiga (Knjiga mudrosti, Ruta i Joha), ali najveći je dio ostao u rukopisu. Što njemu nije pošlo za rukom, uspjelo je franjevcu Mariji Petru Katančiću (1750-1825), koji je preveo Sv. pismo u jezik slavenoilički izgovora bosanskoga. On doduše nije vidio djelo tiskano, nego je to objavio 1831., posmrtno, njegov franjevački subrat Grgur Čevapović (1786-1830), koji je također i auktor drame u stihovima "Josip sin Jakoba patrijarke" (1820), koju su njegovi učenici prikazivali u Vukovaru 1818. Novi cjelokupni prijevod Biblije objavljuje i Ivan Matija Škarić (1793-1871) i to s pojašnjenjima kao Sveti pismo Staroga i Novoga uvita, iz latinskoga s obzirom na matične knjige izbistreno i istumačeno, u 12 svezaka (1858-1861). Jezik mu je ikavska štokavština Kačićeva tipa s natruhama čakavštine. To je posljednje važno djelo hrvatske ikavštine.

Vječnom izvoru književnih tema - Bibliji - okreće se hrvatska književnost XIX. stoljeća. Tako Petar Preradović (1818-1872) u svom epu "Prvi ljudi" govori o stvaranju Adama i Eve i njihovu boravku u raju. Na kraju istog stoljeća u brojnim svojim pjesmama Silvije Strahimir Kranjčević (1865-1908) nadahnut Sv. pismom, preispituje sudbinu čovjeka i društva. O tome govore naslovi

njegovih pjesama: "Zadnji Adam", "Mojsije", "Eli! Eli! lama azavtani", "Golgota", "Andeo bola" i druge. Njegov oratorij u tri djela "Pravi grijeh" uglazbio je Ivan Zajc.

Biblijska tematika veoma je živa i na različite načine prisutna u hrvatskoj književnosti XX. stoljeća. Vladimir Nazor (1876-1949) često se vraća Bibliji kao izvoru svog stvaralaštva. To govore naslovi njegovih djela kao npr. "Biblijske legende", među kojima se ističe "Ruta Moapka" i "Ahinoama". Tu su još i djela s novozavjetnim temama: "Via crucis omnium peccatorum miserrimi", "Prosjak", "Gavan", "Vjesnik". I Miroslav Krleža (1893-1981) često i rado se je služio biblijskim temama i motivima. To govore njegova brojna djela s biblijskom tematikom među kojima ističemo "Adam i Eva", "Golgota", "Saloma" i druga djela. Srđan Tucić (1876-1940) u drami u tri čina "Golgota" pod snažnim utjecajem misticizma i simbolike. A Fran Galović (1887-1914) u drami "Marija Magdalena" govori o obraćenju grješnice u Isusovu sljedbeniku. Tito Stroži (1892-1970) također u drami "Ecce homo" iznosi tragediju Isusovog izdajice, Jude, čovjeka okrenutom svijetu zla. Nikola Šop (1904-1982) u zbirci pjesama "Isus i moja sjena" razgovara s Isusom kao prijateljem koji suočuje s ljudima. Biblijska tematika često je prisutna i kod suvremenih hrvatskih pjesnika. To govore naslovi njihovih djela: Tin Ujević, "Ridokosi Mesije"; Josip Pupačić, "Stvaranje svijeta"; Ivan Raos, "Pjesam Nikodemova"; Ivan Slaming, "Evangelisti"; Vlado Gotovac, "Lazareva pjevanja" i još mnogi drugi.

I konačno veliki prevodilački pothvat Zagrebačka Biblija, izdana prvi puta 1968., je na neki način kodificirao hrvatski književni jezik s jasnom spoznajom da je on poseban sam po sebi, a ne da se ravna po nekom drugom jeziku. Ta Biblija, koja je raširena u brojnim izdanjima, potvrđuje da je bila prethodnicom ne samo u jezičnom, nego i u društvenom i političkom pokretu i promjenama u Hrvatskom narodu. Nijedna se knjiga nije ugradila u vjerski, kulturni, književni i društveni život hrvatskog naroda kao Biblija. Taj se život ne može razumijeti bez stvarnog uvida u vječni tekst, u jedinstveno Pismo, koje se zove Sveti pismo.

Sv. Jeronim - Biblja Vulgata - Gutenberg

Sv. Jeronim

Sv. Jeronim je veliki otac zapadne crkve, rođen oko 342. god. u Stridonu u Dalmaciji. On je najveći polihistor patrističkog doba i najbolji poznatatelj latinske klasične književnosti. Savršeno je naučio grčki i hebrejski jezik. Iza sv. Augustina najveći je među latinskim ocima. Bio je tajnik pape Damasa, koji mu je povjerio da prevede grčko i hebrejsko Sv. pismo na latinski. I preveo je starozavjetne knjige s hebrejskog i novozavjetne s grčkog na latinski. Latinska riječ za pučki je vulgata, i po toj je riječi poznat njegov prijevod kao Vulgata. Bio je duga i oštra jezika što ga je dovelo u sukob s neistomišljenicima pa i s Augustinom iz Hipona. Kažu da se je često lupao kamenom u prsa govoreći: "Parce mihi, Domine, quia Dalmata sum - Oprosti mi Gospodine, jer sam Dalmatinac". Umro je 420. godine u Betlehemu, a njegovo tijelo od 14. st. počiva u crkvi Svetе Marije Velike (Santa Maria Maggiore) u Rimu.

Biblja Vulgata

Vulgata je latinski prijevod Biblije kojeg je dovršio sv. Jeronim oko 405. Najprije je s hebrejskog i aramejskog preveo Stari zavjet, a zatim je priredio prijevod cijelog Novog zavjeta na temelju grčkih izvornika. Od VII. stoljeća Vulgata je prihvaćena u svim kršćanskim crkvama i postala temelj svetopisamskog kanona. Nova kritička izdanja Vulgate (Neovulgata) otpočela su 1546., kada je Tridentinski koncil proglašio Vulgatu mjerodavnom. Papa Siksto V. izdaje 1590. dopunjeno izdanje Vulgate nazvanom, po istom papi "Sikstina" ili "Sikstova Biblija". Malo iza toga, za pape Klementa VIII., izlazi 1692. popravljena Nova Vulgata, prozvana "Siksto-Klementina" ili "Klementina", koja će sljedeća tri stoljeća biti službeno katoličko izdanje. Papa Pio X. godine 1907. osniva komisiju u Rimu za reviziju Vulgate, koja je svoj posao dovršila 1979.

Gutenbergova Biblija

Gutenbergova Biblija je prva tiskana Biblija, u dva stupca po 42 retka, i potpuno završena 1456. To je ujedno najznačajniji proizvod Gutenbergove tiskare, tehnički i estetski najbolje izdanje ranog tiskarstva u Mainzu. Od 180 tiskanih primjeraka sačuvano je 48 i od toga 12 na pergamentu.¹

Dr. Ante Bilokapić

REKLI SU O BIBLIJI

«Sveto pismo je pismo Božje čovječanstvu[^] (sv. Ivan Zlatousti, IV. st.).

«Cvijet Biblije jesu evandelja, a cvijet evandelja jest evandelje Ivanovo» (Origen, III. st.).

«Tko ne pozna Sv. pismo, ne pozna ni Krista» (Sv. Jeronim).

«Biblija je knjiga takvog sadržaja, da je to najbolji dokaz njezina božanskog podrijetla. U njoj se nalazi povijest svijeta, povijest Božje providnosti od početka svijeta pa do konačnog uništenja svega stvorenoga» (Kant).

«Kad Krist ne bi bio Bog, bio bi Bog tko je Evandelje izmislio» (Goethe).

«Nitko se ne protivi nauku Evandelja, a da ne pada u bezumnost» (Voltaire).

«Želiš li znati kako treba uređiti svoj život? Pročitaj Govor na gori. U njemu je sadržano sve» (Truman).

«Evandelje čini ljude najboljim građanima zemaljske domovine, jer ih uči kako će postati nebeski građani» (Bosuet).

«Što ćete sa mnom staviti u grob? Bibliju. S čim ću uskrsnuti? S Biblijom. Što sam u životu vrijedno uradio? Čitao sam Bibliju» (Ruski književnik Mereškovski, Nepoznati Krist).

¹ Objavljeno u Riječi broj 35, 2003. godine

KORIZMA ILI ČETRDESETNICA

Vazmeno pokorničko vrijeme u Crkvenoj godini

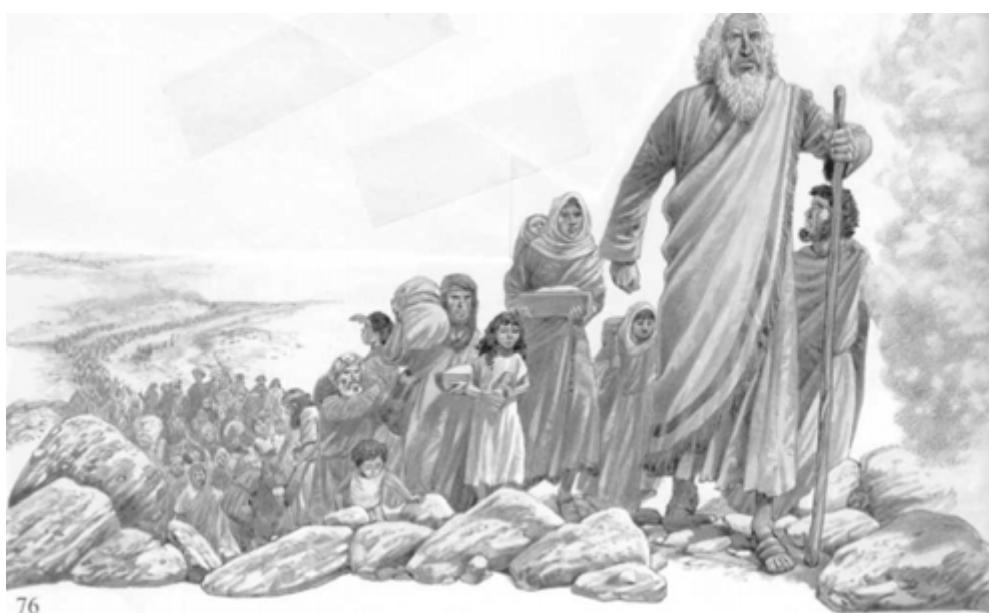
Crkvena godina, ili prema latinskoj jezičnoj uporabi Liturgijska godina, jest kršćansko slavljenje blagdana što ih Crvka slavi u tijeku jedne godine. Sastoje se od dva kruga (ciklus): božićnog i uskrsnog (vazmenog). Ono što nije zahvaćeno spomenutim ciklusima i što ima tjedni značaj naziva se "obično ili redovno vrijeme" ili "vrijeme kroz godinu". Riječ je o 33 ili 34 tjedna, koji se dijele na dva dijela: prvi, od blagdana Gospodinova krštenja do Pepelnice i drugi, od pondjeljka Duhova do došašća.

Vrhunac Liturgijske godine je Kristovo stradanje i uskrsnuće. To središnje spasonosno djelo Isusa Krsta naziva se pashalnim (vazmenim ili uskrsnim) otajstvom. Ursksrsni ili vazmeni ciklus počinje korizmom ili četrdesetnicom. To vrijeme od 40 dana je vrijeme posta, molitve i djela ljubavi, a time se kršćani pripremaju za slavljenje Uskrsa.

Povjesno gledano tom pokorničkom vremenu ishodište je dvodnevni post zbog žalosti na Veliki petak i Veliku subotu, a koji se u 3 stoljeću proteže na cijeli Veliki tjedan (iako još ne puni post). Tako se prva 3 stoljeća razdoblje posta mijenjalo od dva -tri dana do jedan tjedan.

Nicejski sabor 325. godine spominje vrijeme pripreme od 40 dana prije Svetog trodnevlja, a krajem 4. stoljeća tih 40 dana prije Uskrsa se održava svugdje, kako na zapadu tako i na istoku. Nadalje korizmeni post vuče svoje podrijetlo, čini se, u postu kojeg su se trebali pridržavati katekumeni ili kandidati za krštenje na Uskrs. U početku se post sastojao od jednog obroka koji se uzima navečer i zabranjivao je jedenje ribe, mesa i pijenje vina, a kasnije također i mlijecnih proizvoda (mlijeka, maslaca i sira) i jaja.

Nekada jako naglašeni oblik pokore u korizmi koji se očitovao u strogom postu danas je sveden na nemrs u korizmene petke i na post i nemrs na Čistu srijedu i Veliki petak.

76

Mojsije vodi Izraelce u obecalu zemlju, Ilustirana obiteljska Biblija, Zagreb 2001., str. 76

ve Pashe i konačno u četrdesetdnevnoj Isusovoj kušnji u pustinji prije javnog djelovanja. I povjesno gledano tu su utjecala tri uzora: prvi, četrdesetdnevna priprema vjernika na slavljenje Uskrsa, drugi, priprema katekumena za krštenje i treći, javna pokora grijesnika prije dobivanja odrješenja ili pomirenja s Crkvom.

U kršćanstvu su uvijek bila tri oblika pokore: post, molitva i djela milosrđa. Stoga su kršćani pozvani uvijek, napose u korizmi, da pokažu duh pokore vršeći propisani post i nemrs, gorljivijim i predanijim posvećenjem molitvi i prihvaćanjem raznih oblika odricanja, kao na primjer od pušenja, zabava, izbirljivih jela i slično. A to odricanje treba poprimiti značajke socijalne skrbi i to tako da onim što smo uštedjeli vlastitim odricanjem pomažemo svoje bližnje koji su u nuždi.

U našem narodu kroz korizmu se udomačilo obavljanje Križnog puta, pjevanje pokornih psalama, plača i pristupanje sakramentu pokore ili ispovijedi. Sve to doprinosi boljem slavljenju vazmenog (uskrsnog) otajstva: Kristove muke, smrti, uskrsnuća i uzašašća u nebesku slavu. K tome još korizma potiče kršćane da se prisjete svoje grijesnosti i potrebu da se vrate krsnoj nevinosti.

Broj od 40 dana ima svoje temelje u Bibliji i to u četrdesetgodišnjem putovanju izraelskog naroda (izabranog Božjeg naroda) iz Egipta po pustinji u Obećanu zemlju (Palestina); u četrdesetdnevnom boravku Mojsija na brdu Horebu (ili Sinaju) prije nego što je od Boga dobio dvije kamene ploče s Deset zapovjedi, u četrdesetdnevnom pozivanju proroka Jone Ninivljana na pokoru; u četrdesetdnevnom izazivanju Golijata prije nego što ga je David svladao; u četrdesetdnevnom postu starozavjetnih Židova prije proslavljajućem Bogom učenju i molitvi.

BIBLIJSKA POZADINA

Egipatsko robstvo

U biblijsku povijest Egipat je ušao kao zemlja u koju se sklonio Abraham (Post 12,10;13,13). Tamo je Jakov poslao, u vrijeme gladi, svoje sinove, da nabave hrane. Tom prigodom su pronašli svoga brata Josipa, kojeg su prodali u robstvo. Potom se tamo nastanio i Jakov (Post. 46,6-27).

Pod faraonima Hiksa, između 1720. i 1552. (Izl 1,8-14) ta zemlja postala je za Hebreje mjesto tlačenja. Posredstvom Mojsija i Arona (Izl 3,1 0-12) Bog ih, umnoživši čuda egipatska, iz te zemlje robstva izbavlja oko 1 250. godine pr. Krista.

Izlazak

Michelangelo, Mojsije, 1516., crkva sv. Petra, Rim

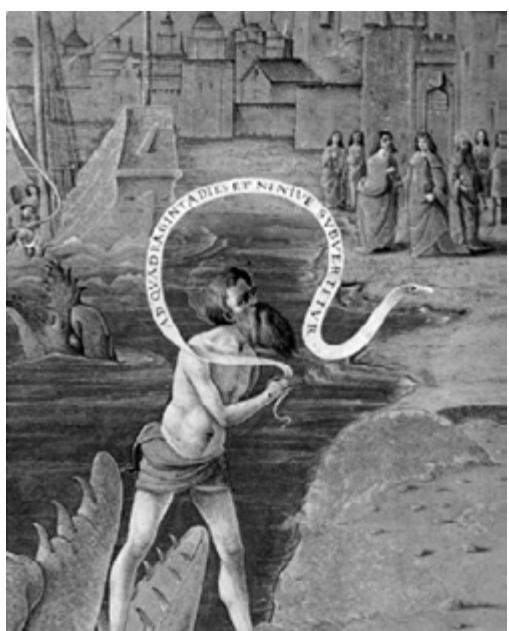
Tisuće Izraelaca sa svojim blagom napustile su Egipat i krenule prema Crvenome moru. U žurbi su mnogi ponijeli neukvasano tijesto i načve. Bog u obliku stupa od oblaka vodi Mojsija i njegov narod.

Mojsije

Mojsije je veliki vođa izraelskog naroda, naroda koji je izveo iz egipatskog robstva i proveo ga kroz pustinju do Kanaana. Rodio se u Egiptu, odgojila ga je kneginja i izobražavao se kao egipćanin. Zbog neslaganja sa svojom braćom po krvi bježi u zemlju Midjan. Tamo mu se ukazuje Bog u obliku gorućeg grma i šalje ga natrag da oslobodi svoj narod. Usprkos faraonovom protivljenju on i njegov brat Aron odvode hebrejski narod kroz pustinju do Sinaja gdje je sklopio Savez s Bogom (Izl 19) i ondje primio Deset zapovjedi. Poslije je poveo narod do oaze kod Kadeša (Maopska poljana), istočno od Obećane zemlje. Prije nego što je predao vodstvo Jošui, blagoslovio je narod, popeo se na brdo Nebo da promotri Kanaan (Obećana zemlja), zemlju u koju mu nije bilo dopušteno zakoračiti zbog prijašnje neposlušnosti. Odatile je vidio Obećanu zemlju i tu je potom umro kada mu je bilo 120 godina.

Jona

Jona je izraelski prorok koji je živio u 8. stoljeću prije Krista. Bježeći od Božje naredbe da propovijeda Ninivljanim, izraelskim neprijateljima, kada je morao osuditi zloču i pokvarenost naroda, iznenada se našao na moru usred oluje. Shvatio je to kao razlog što je pobegao od Boga. Zato je rekao posadi broda da ga bace u more da bi se oluja smirila. Jona se nije utopio, već ga je progutala velika riba i nakon tri dana živa ispljunula na obalu. Tada odlazi u Ninivu te upozorava narod na Božji sud. Svi su, od kralja pa na niže, postili i molili se Bogu pa je grad pošteđen.

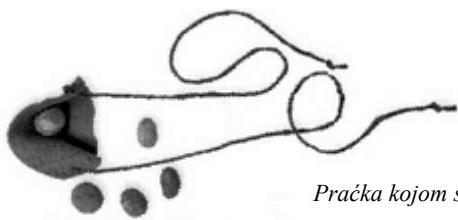
Jona, minijatura iz 16. st.

Bernini, David, 1623., Rim, Galerija Borghese

David

Izraelski kralj od oko 1010. do 970. godine, sin Jišajev, predak Isusov. Prihvatio je Golijatov izazov da se bori protiv toga nepobjedivog filistijskog diva. Lako ga je pobijedio ubivši ga kamenom iz pastirske praćke. Bio je veliki kralj, veliki ratnik, veliki pjesnik koji je napisao mnogo lijepih psalama na slavu Bogu. Za svoje pogreške nije se ustručavao pokajati se i tražiti od Boga oproštenje. Biblija ga opisuje kao čovjeka po Božjem srcu.

Praćka kojom se kamen izbacuje brzinom i do 150

Pasha

Pasha je glavni židovski blagdan. Slavi se 14. nisana - prvog mjeseca biblijske godine - to je blagdan u spomen izlaska Hebreja iz Egipta. Zove se Pasha jer je Bog "mimošao" kuće Izraelaca, poštovavši ih sudbine Egipćana. Obrok na Pashu blaguje se u spomen sjećanja na posljednu noć Izraelaca u Egiptu i ne počinje prije večeri.

Isusova kušnja

"Duh odvede Isusa u pustinju da ga iskuša"(Mt 4,1). Isus je bio odveden u pustinju gdje je 40 dana podvrgnut kušnji prije svoga javnog djelovanja.

Tamo je odolijevao svim đavolovim kušnjama, iza čega mu pristupiše kasnije anđeli. Sotona je kušao prvog Adama i pobijedio ga. Sada kuša novog Adama, ali će taj pobijediti njega.

Od tada počinje sotonova propast. Provjeru je vršio sam Bog preko sotone. Blistavo položen ispit opravda puno povjerenje u Isusa da će u svom životu i radu zastupati Božje, a ne sotonine interese.¹

Sotona kuša Isusa, Rimski misal, Zagreb 1980. , str. 124

Dr. Ante Bilokapić

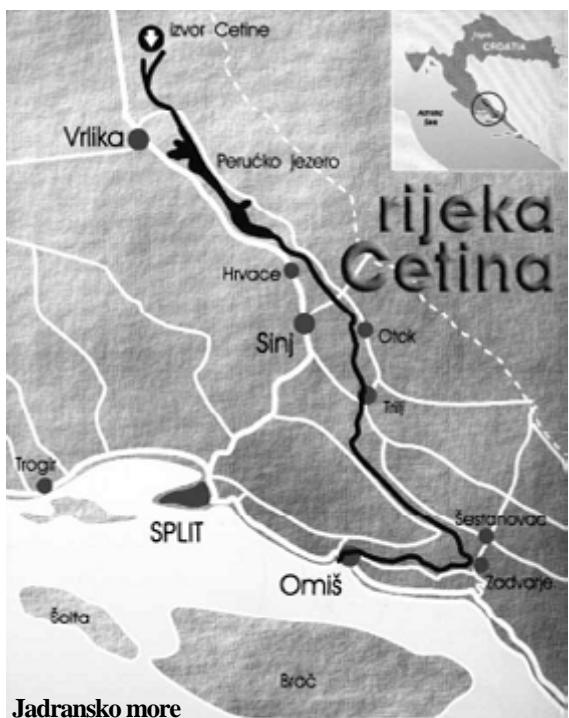
SINJ I NJEGOVE SVEČANOSTI

Grad Sinj smješten je na zapadnom dijelu Sinjskog polja što se prostire uz rijeku Cetinu. Stoga ta regija, smještena uz srednji tok rijeke Cetine, ima dva naziva: Cetinska i Sinjska krajna. Povijesno gledano to se područje podudara s teritorijem nekadašnje cetinske župe (županije) iz 10. stoljeća. A u najnovijim administrativnim uređenjima spomenuto područje pripalo je Splitsko-dalmatinskoj županiji.

U širem zemljopisnom smislu gledano cetinska ili sinjska regija pripada Dalmaciji, odnosno njenom kopnenom dijelu zvanom Dalmatinska zagora. Riječ je o pojusu koji zauzima prostor između dalmatinskog priobalja

¹ Objavljeno u Riječi broj 36, 2004. godine

i južnih obronaka Dinarskog gorja, koji se odlikuje mediteranskom klimom i posebnom submediteranskom krškom vegetacijom.

Poznato stanište paleolitičkih lovaca kao i stanište bakrenodobnih i brončanodobnih stočara. Ovi posljednji su razvili uz gornji tok Cetine tzv. prapovijesnu cetinsku kulturu.

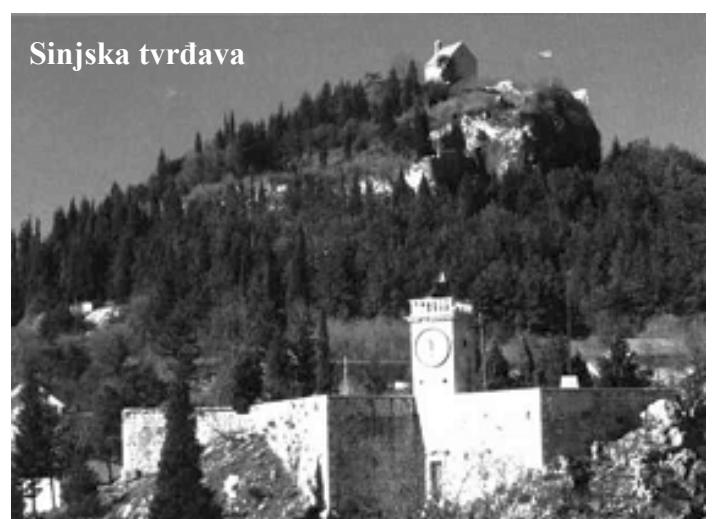
Prvi prapovijesni etnički narodi u Cetinskoj ili Sinjskoj krajini bili su Iliri. Oni stočarstvo, kao osnovnu privrednu granu, zamjenjuju zemljoradnjom. Plodno polje i vode rijeke Cetine pogoduju nastajanju mnogih poznatih naselja u obliku tzv. Gradine (utvrđena naselja na vrhu brdašca). Takvih je uz gornji i srednji tok Cetine oko stotinjak. Najpoznatija su ona na sinjskom gradu - Osinium, na Gardunux - Tilurium, u Lučanima - Setovia i Bilokapića gradina u Udovičićima.

Područje srednjeg toka Cetine sa Sinjskim poljem najplodniji je i gospodarstveno najznačajniji dio područja Dalmacije. Stoga je kroz sva starija povijesna razdoblja, u kojima je prevladavala naturalna privreda, to područje u Dalmaciji imalo gospodarski primat. Iskopine potvrđuju da su u stara vremena ovdje živjeli ljudi. Tako tu nalazimo zemljoradnike koji se bave lovnim gospodarstvom i stočarstvom (slučajni nalazi na Bilokapića gradini i oko Trilja). Tu je U ilirskom periodu kraj Cetinske ili Sinjske krajne pripadao je plemenu Dalmatima. S njima su Rimljani

stopedeset godina u ratu koji je poznat pod imenom dalmatinsko rimske sukob i koji je završio u 9. god. po Kristu u korist Rimljana. I upravo u čast ratobornih Dalmatinaca Rimljani su veći dio Balkanskog poluotoka nazvali - provincija Dalmacija.

Uspostavom svoje vlasti Rimljani u Cetinsku krajnu donose civilizacijske stećevine i u tom kraju provode romanizaciju i urbanizaciju. I od toga vremena pa do izmaka antike imamo poznata naselja Tilurium (Gardun iznad Trilja), Osinium (današnji sinjski grad), Aequum (Čitluk), te manje utvrde u Udovičićima, Otku, Rudi, Gljevu i Lučanima. I upravo na ovim kasnoantičkim cetinskim utvrdama branili su se posljednji ostaci nekada prostrane provincije Dalmacije koja se do avarsко-slavenske provale prostirala samo od Cetine (ant. Hippus) do srednjo-dalmatinske obale.

Tako Cetinskom krajnom i Sinjem upravljuju brojni velikaši knezovi. Godine 1210. ovaj kraj pripada knezu Domaldu; 1244. Splitskoj nadbiskupiji; 1301. Pavlu Šubiću Pribirskom i njegovim sinovima; 1345. knezovima Nelipčicima; 1433. Frankopanima; 1446. banovima Talovcima; 1456. grofovima Celjskim. Stopedeset godina (1536.-1686.) Cetinska je krajna pod osmanlijskom upravom u sastavu Kliškog sandžaka utemeljenog 1537. godine, a čija je sastavnica bila i Sinjska nahija. Grad Sinj imao je status kasabe. U ovom razdoblju Sinj postupno postaje značajno trgovacko i zanatsko središte s dvije džamije i oko 200 kuća (prema carskim defterima - popisi poreznih obveznika) iz 16. i 17. stoljeća.

Sinjska tvrđava

Avarsко-slavenskim prodorima u prvoj polovici 7. stoljeća i naseljavanjem Slavena i potom Hrvata uočava se opadanje urbanog načina života. Organizacija političke i društvene vlasti uočave se tek krajem 8. ili početkom 9. stoljeća i to najvjerojatnije uz pomoć franačke vlasti.

U 9. stoljeću Cetinska krajna je uključena u prvu hrvatsku državotvornu zajednicu u Dalmaciji, u jednu od jedanaest organiziranih upravnih zajednica - županija. Ona koja se nalazila uz srednji tok Cetine nazvana je Cetinskom županijom ili župa Cetina. Sijelo joj je bilo u Cetingradu, kojeg poznati hrvatski arheolog Stjepan Gunjača smješta na Bilokapića gradinu u Udovičićima, a neki ispod ilirskog naselja

Osini. U povijesti Sinj (Vsinj) se prvi put spominje 21. studenog 1345. godine. Tako se onda zvala samo

Cetina i Cetinsko polje

utvrda na kamenoj uzvisini, visoka 438 metara, iznad starog ilirskog naselja Osini.

Propašću hrvatske države početkom 12. stoljeća slabi županijski ustroj, a tome su mnogo pomogli novi ugarsko - hrvatski kraljevi koji pospješuju raspad hrvatskog plemstva. Potpomažu samo one plemiće koji su politički i vojno odani ugarskoj kruni.

Nakon stopedeset godina turskog gospodstva Sinjem i Cetinskom krajnom ponovo je zasjala sloboda koju je donijela vojna **Mletačke Republike** 1686. godine. Time se Osmanlije nisu mogli pomiriti pa u više navrata (1687., 1698. i 1715.) pokušavaju povratiti izgubljeno, ali uzalud. U spomen na slavnu pobjedu Sinjana nad Turcima 1715. godine uvedena je u Sinju viteška Alka (Sinjska alka). Požarevačkim mirom 1718. godine Sinj i Cetinska krajna pripali su Mletačkoj Republici i od tada dijele sudbinu ostalog dijela mletačke Dalmacije.

Za vrijeme francuske vladavine (1806.-1813.) situacija se nešto, ali ne bitno mijenja. Komunalne i agrarne reforme koje zagovaraju Francuzi ne uspijevaju zbog kratkog vremena i konzervativnog nazora tadašnjeg stanovništva. Vrijedno je spomenuti da je za

francuske uprave, 1811. godine, ustanovljena sinjska općina.

Vidljivi napredak se događa za austrijske uprave. Sinj kao općinsko središte ubrzano se razvija. Naglo se povećava broj stanovnika. Grade se velike gradske kuće, javne i upravne zgrade, kanalizacija, gradski parkovi.

Na Cetini se grade kameni mostovi

Triljske mlinice

(na Hanu 1849., u Trilju 1851. i na Panju 1891). Godine 1871. gradi se domobranska vojarna, 1892. pošta, 1897. klaonica i otkupna stanica duhana, 1903. uskotračna željeznica prema Splitu, 1914. gradski vodovod s Kosinca, 1923. termoelektrana iz koje je elektrificiran Sinj itd. U Sinju je 1838. osnovana prva gimnazija s hrvatskim nastavnim jezikom u južnoj Hrvatskoj. A godine 1860. osnovan je muzej starina pri gimnaziji, kao četvrta takva ustanova u Hrvatskoj. Gospodarski procvat Sinja započet u 19. stoljeću zaustavljen je u 20. stoljeću zbog dva svjetska rata i mnogo nerješenih društvenih i političkih pitanja. Nadajmo se da će

se propušteno u budućnosti nadoknaditi oslanjajući se na gospodarske i kulturne odrednice iz prošlosti i na prirodne mogućnosti Sinjsko-cetinske krajne, koje ona uistinu posjeduje.

Gospa sinjska i Sinjska alka

Ono po čemu su Sinj i Sinjska krajna poznati u Hrvatskoj i diljem svijeta je svakako Velika Gospa (Gospa Sinjska) i Sinjska alka. To su slavila koja se zbivaju u prvoj polovici mjeseca kolovoza. Vezana su uz mali rat ili Sinjski rat koji se vodio godine 1715. između Mletačke Republike i Osmanlijske Carevine. Početkom 1715. Turska je navijestila rat Veneciji. Odmah se je naslutilo da će Turci najprije udariti na Sinj. To učiniše ljeti navalivši najprije na Otok, kojeg su branili Otočani sa svojim župnikom fra Stjepanom Vučemilovićem. U toj žestokoj borbi, koja se odvijala na otočiću Dugišu maloj utvrdi na rijeci Cetini, Turci su sasjekli 140 Otočana sa župnikom Vučemilovićem, a djecu i žene odveli u zarobljeništvo. Spasilo se 30 Otočna koji su pobegli preplivavši Cetinu, dok Turaka pogibe preko 1000.

Napad na Sinj počeo je 8. kolovoza i ponavljao se često. Dok su branitelji junački odbijali turske juriše, kroz to vrijeme fratri, žene, djeca i ostali koji nisu bili sposobni za borbu, molili su se pred Marijinom slikom za pomoć. I Bog je po Mariji pomogao. Marija je dala takvu pomoć hrabrim braniteljima «da se viteški braniše i obraniše».

Neprijatelj je bio odbijen i svladan. Bog je, predaja kaže, među tursku vojsku poslao tešku bolest srdobolju. I u četvrtak 15. kolovoza 1715. godine, kad je svitao blagdan Uznesenja Marijina na nebu, iscrpljeni branitelji i ostali narod, koji su riječima ohrabrenja i žarkim molitvama hrabrili posadu tvrđave, opaziše oko grada posve neočekivane prizore. S poluporušenih zidina ugledali su pustoš i nered, napuštenu ratnu opremu, preko 10000 mrtvih neprijateljskih vojnika, krv, dim ... Rat oko sinjske tvrđave pretvorio se u opće veselje pobjede «na dan naše Zaštitnice» napisao je pisac Giornalea. Očevidac je bio uvjeren da je neprijatelj, u svemu premoćan, nestao ispod tvrđave Božjom pomoći, jer obrana, uza svu hrabrost, ne bi mogla izdržati još jedan napad. Kao spomen na slavnu Gospinu pobjedu, uvedena je u Sinju viteška igra Alka.

Andrija Kačić Miošić, najveći hrvatski književnik toga vremena, u Razgovoru ugodnom (1756.) Govori hrabroj borbi Sinjana:

Sinje grade, slavni buzdovane, od starine junački mejdane, u Cetini gnijezdo sokolovo, koga gleda oko Principovo! U tebi se legu sokolovi Cetinjski mladi vitezovi, Koji Turkom rane zadadoše ruse im glave odsicaše.

Kačićeva pjesma je trajan spomen na hrabre Sinjane (Cetinjane), junake ravnopravne drugim vitezovima protiv turskog zuluma, za ideale koji su nadahnjivali junake, a naš ih narod sabrao pod ova dva simbola: « Za krst časni i slobodu slavnu».

Gospa sinjska

Slika Gospe Sinjske (lijevo: okrunjena)

Najljepši ures Sinja i Cetinske krajne jest čudotvorna SLIKA BLAŽENE DJEVICE MARIJE OD MILOSTI. Ta se slika ubraja među najljepše slike što ih je stvorila kršćanska umjetnost. Naslikana je na platnu, duga 58 cm, a široka 44 cm. Djelo je nepoznatog mletačkog slikara iz 16. stoljeća. Najprije se nalazila u Sinju, a kad je Sinj pao u turske ruke (1536) franjevci su je sa sobom ponijeli u Ramu, gdje je ostala sve do 1687. godine. Te godine fratri s narodom ponovo bježe pred Turcima prema Cetinskoj krajni i moru. Sobom nose čudotvornu sliku Majke Božje. Nakratko borave u Dugopolju, Klisu i Splitu.

Godine 1691. sliku franjevci potajno prenose u Sinj gdje konačno i ostaje. Nakon pobjede 1715., koja se pripisuje zagovoru Gospe, vojni časnici skupiše među sobom 80 cekina i dadoše skovati zlatnu krunu s križićem kojom je Marijina slika okrunjena 22. rujna 1716. godine i svečano prenesena 1721. godine u novu crkvu u kojoj je i danas.

Procesija na Veliku Gospu

Svetište Čudotvorne Gospe Sinjske je jedno od žarišta vjerskog života i središte Marijanske pobožnosti za naš narod u južnoj Hrvatskoj. Evo već skoro tri stoljeća u Sinj hrle mnogi vjernici, Marijini štovatelji, da u sjeni Marijina Svetišta nađu pomoć u potrebi, zdravlje u bolesti, utjehu u žalosti, da se kod svoje nebeske Majke duhovno osvježe i preporode.

Sinjska alka

Alkar pogada u "srudu"?

Alka (tur. halka: obruč, prsten) je viteška narodna igra. Sastoji se od dva koncentrična željezna koluta spojena trima prečkama, a obješena na konopu iznad trkače staze. Alkari (sudionici) jašući na konju u punom trku ili galopu gađaju alknu kopljem. Alkar koji osvoji najviše punata (pogodaka ili bodova) proglašava se slavodobitnikom ili pobjednikom.

Viteška igra Alka u Sinj je uvedena 1715. godine kao spomen na slavnu pobjedu Sinjana nad Turcima. Neki misle, ali to se ne može dokazati, da se ona prvi put igrala na sam dan pobjede. Sigurno se zna da je igrana na Veliku Gospu 1717. godine i od tada se, s nekim izuzecima; igra svake godine na Blagdan ili nedjelju prije ili poslije Gospina blagdana. Iza Drugog svjetskog rata Alka se održava u prvu nedjelju kolovoza.

Alka nije održavana za vrijeme francuske vladavine u Dalmaciji (1806.-1814.). Također nije trčana za vrijeme NDH od 1941. do 1944. iako su se alkari pojavili u Zagrebu 10. travnja 1942. na obljetnici osnivanja NDH. Talijanska vojska koja tih godina bijaše

stacionirana u Sinju nije bila sklona održavanju Alke. Godine 1944., nakon kapitulacije Italije Alka je ipak održana, ali pod čudnim okolnostima. Na sam dan održavanja Alke saveznički zrakoplovi bombardirali su Sinj pa je Alka trčana bez publike i ceremonije.

Alka je trčana i izvan Sinja čime su bila prekršena stroga pravila Statuta o točno određenom mjestu održavanja Alke. To je bilo prvi put 1832. godine u Splitu prigodom 40. obljetnice rođenja austrijskog cara i kralja Franje Prvog. Drugi put je Alka izvan Sinja igrana u Beogradu 7. lipnja 1922. prigodom ženidbe kralja Aleksandra Karađorđevića s rumunjskom princezom Marijom. Treći put se to zabilo u Zagrebu, na stadionu u Maksimiru, kada se održavao II. Kongres USAOJ-a na kojem je bio Tito. U Sinju je održano i deset izvanrednih Alki, najčešće u čast visokih gostiju koji su ga pohodili. Najpoznatije su bile one održane 1818. u čast austrijskog cara Franje Prvog, 1838. za posjeta saskog kralja Friedricha Augusta Drugog, te u svibnju 1875. godine kada je u Sinju boravio car i kralj Franjo Josip Prvi, koji je ondašnjeg slavodobitnika Matu Bonića nagradio zlatnim prstenom te mu darovao 30 zlatnika. Posljednja izvanredna Alka održana je u čast kralja Petra Karađorđevića koji je tom zgodom osobno uručio slavodobitniku Nikoli Jelinčiću zlatni sat s monogramom dinastije.¹

Dr. Ante Bilokapić

¹ Objavljeno u Riječi broj 37, 2004. godine

Tribina hrvatske kulturne zajednice, 20 svibnja 2010.

Predavač: dr. Ante Bilokapić OFM

Izložiti razdvajajući i povezujuće elemente u podjeli kršćanskih zajednica sliči zadaći iz matematike, a koju pravo razumijemo tek onda, kad je dobro izložimo. Složen je to posao! Zato treba zorno predočiti mesta razdvajanja i bliskosti.

Poručio je franjevac, o. Ante u svom predavanju...

TEOLOŠKI NAUK KATOLIČKE I EVANGELIČKE CRKVE

Što ih razdvaja i što ih povezuje?

Kršćanstvo se može usporediti s velikim stablom koje ima tri velika ogranka: Katolička, Pravoslavna i Evangelička Crkva. U starini je postojalo jedno jedinstveno stablo, Crkva katolička, tj. univerzalna (opća) i nepodijeljena. U X. stoljeću to jedno jedinstveno stablo zbog kulturnih, crkveno-političkih i napokon doktrinarnih razlika rascijepilo se u dva ogranka: na Katoličku i Pravoslavnu Crkvu. Zatim se katolički ogrank, kako to redovito znaju reći luterani, da bi se reformirao ili da bi se, kako kažu, povratio na stari ili prvobitni oblik, podijeli u dva nova ogranka: na Evangeličku Crkvu, koja se, kako vele, reformirala na temelju Sv. pisma, i Rimsku Crkvu, koja se usprotivila reformi kakvu su zahtijevali Luther i njegovi istomišljenici.

Iako postoje velike sličnosti u nauku između Katoličke i Evangeličke Crkve, ipak nije zanemarujući broj i onih točaka u kojima se ove dvije Crkve bitno razlikuju, kao npr. u pogledu nauka o objavi, o Crkvi, o sakramentima, o milosti i slično. Upravo te razlike, kaje stvaraju jaz i zabunu među vjernicima zapadnog kršćanstva, bit de predmet naše obrade.

I. Objava

Velika mimoilaženja između Rimokatoličke i Evangeličke Crkve mogu se naći u nauku o božanskoj objavi kojoj su prema katolicima izvori Sv. pismo i predaja (tradicija), dok je prema evangelicima samo Sv. pismo.

1. Sveti pismi

Sveti pismo ili Biblija zbirka je knjiga koju kršćani, evangelici jednako kao i katolici, smatraju svetom i od Boga nadahnutom. Mimoilaženja među njima pojavljuju se prije svega u pogledu broja knjiga. Naime, evangelici drže da cijelo Pismo ukupno obuhvaća 66 knjiga, dok rimokatolici priznaju i prihvataju stari popis od 72 knjige. Takozvane starozavjetne deutoro-kanonske knjige (Tobija, Judita, Prva i Druga o Makabejcima, knjiga Mudrosti, knjiga Sirahova i Baruh) evangelička Crkva smatra spisima drugoga podrijetla, tj. apokrifima (podmetnutim ili lažnim spisima) i zato zaključuje da Sv. pismo ima ili obuhvaća samo 66 knjiga.

2. Predaja (tradicija)

U svezi s naukom o predaji evangelici i katolici imaju apsolutno oprečna mišljenja. Kako je to učio sam Luther, evangelici čvrsto stoje na stajalištu da je Sv. pisano jedina i apsolutna norma vjere po kojoj trebaju biti vrednovani i njoj podvrgnuti svaki nauk, etika, saborske odluke i kršćanska predaja. Učeći da je Sv. pismo samo sebi dostatno i da samo sebe tumači, Luther i njegovi istomišljenici energično su odbacili katoličko načelo predaje. I nadalje, ostajući dosljedni sebi i svome naučavanju da je riječ Božja jasna sama ad sebe i da sama sebe tumači (*Sacra scriptura sui ipsius interpres*), evangelici zabacuju i crkveno učiteljstvo zamjenivši ga jednim izvršnim učiteljstvom u zajednici vjernika, sastavljenim od pastora koji interpretiraju i propovijedaju riječ Božju.

II. Crkva

Vidne razlike uočljive su između katolika i evangelika također u pogledu shvaćanja pojma Crkve. Prema Lutheru i autorima Augsburgske vjeroispovijesti Crkva je »zajednica svetih« u kojoj se propovijeda evanđelje i ispravno dijele sakramenti, a jedno i drugo (evanđelje i sakramenti) predstavljaju instrumente kojima se Bog služi u davanju Duha Svetoga, buđenju i bodrenju vjere u srcu ljudi. Takve formulacije isključuju hijerarhijsko-organizacijski element niječuui karakter jednolikosti u obredima i crkvenim institucijama. Te inovacije u definiciji Crkve osporavao je teolog Eck i *Confutatio pontificias* osuđujući

KROATISCHE KULTURGEMEINSCHAFT

WIESBADEN e.V.

„**Хрватска Културна Установа у Висбадену**“

lädt

zum Vortrag und Diskussionsabend ein

Matthias Flacius Illyricus

Referenten: Pfarrer Dr. Ante Bilokapić OFM,

Pastor Mr. Luka Ilić

Moderation: Ivica Košak

Kroatische Kulturgemeinschaft Wiesbaden e.V., Am Markt 20a, 64289 Wiesbaden, Tel.: 0611/9307879, E-mail: info@kkg-wiesbaden.de

**Am Donnerstag,
den 11. August,
um 19:00 Uhr,
Holsteinstr. 15 A,
Wiesbaden**

pomisao izdvajanja zlih i grešnih iz Crkve (kojom se htjelo na neki način obnoviti nauk o Crkvi Husa i husita, koji je pobijen i osuđen na saborima u Konstanzi i Bazelu) prihvativši promjenu u obredima i to samo ako se radi o specijalnim obredima. Glavne su značajke evangeličkog nauka o Crkvi: davanje primata riječi Božjoj, tj. evanđelju, od kojega je u biti i sastavljena Crkva koja rada, skuplja, a i ujedinjuje Vjernike u jednu zajednicu; isticanje i priznavanje samo općeg svećenstva uz izričito nijekanje hijerarhijskog ustrojstva što je od prvorazrednog značenja u katolika; inzistiranje na vidljivost s pneumatološkom tendencijom i povezivanje sa sakramentima, i to napose s krštenjem.

III. Sakramenti

Velike razlike između dviju Crkava uočljive su u nauku o sakramentima, i to izrazito u pogledu njihova broja i učinka. Po evangeličkom poimanju ili pak zamisli postoje samo dva ih eventualno tri sakramenta: krštenje, Gospodnja večera i, možda, ispunjeno (pomirenje, pokora), dok katolici priznaju sedam sakramenata: krštenje, krizma (potvrda), euharistija (pričest), ispunjeno, sveti red, ženidba i bolesničko pomazanje. Nadalje, Luther i njegovi sljedbenici uče da su sakramenti djetotvorni na temelju vjere onoga koji ih prima: „*nam quia fit, sed quia creditur*“. Takvo luteransko shvaćanje sakramenata osudio je Tridentinski sabor ustvrdivši da ima sedam sakramenata i da oni nisu djelatni samo preko vjere onih koji ih primaju nego se njihova djelatnost prije svega temelji i ostvaruje na temelju moći ili snage Kristove.

1. Krštenje

Nepodudarnost u sakramentu krštenja između evangelika i katolika pojavljuje se u poimanju učinka ovog sakramenta. Naime, katolici čvrsto drže da se sakramentom krštenja brišu svi grijesi (izvorni i svi osobni), dok Luther i njegovi istomišljenici zastupaju mišljenje da izvorni grijeh, koji se prema njima sastoji u požudi, ostaje poslije krštenja, ali se više ne uračunava kršteniku. »*Pecatum non manet post baptismum quod ad mutationem, sed quod ad rem attinet, manet.*«

2. Euharistija ili Gospodnja večera

S obzirom na shvaćanje sakramenta euharistije ili, kako rado kažu evangelici, Gospodnje večere, velika su razilaženja između katolika i evangelika. Te razlike proizlaze iz činjenice što luterani priznaju samo opće svećenstvo, kaje se odnosi na sve krštenike, a zabacuju specijalno svećenstvo kojemu je, prema katoličkom nauku, rezervirano posvećivanje ih ispunjenje ili izvršenje ovog sakramenta. Još k tome treba dodati odbacivanje misne žrtve, koju su Luther i njegovi istomišljenici označili kao idolatriju cijele kršćanske vjere ili kao znak koji pretvara Božji dar u dar ljudi Bogu. Protivno rimokatoličkom nauku o transsupstancijaciji, prema kojemu je Krist pod prilikama kruha i vina stvarno nazočan svojim tijelom i krvlju, evangelici zastupaju koegzistenciju prema kojoj kruh i vino ostaju ono što jesu, a u njima se nalazi tijelo i krv Kristova ili da je Krist stvarno nazočan s prilikom nepromjene-njenog kruha i vina. Takvo evangeličko euharistijsko tumačenje poznato je pod nazivom konsupstancija. A sama riječ konsupstancija, recimo i to, nije uvijek prihvaćena od luterana kao jasno značenje njihova nauka, jer oni su znali reći: - *u, sa, i pod prilikama kruha i vina*. Kada se svemu ovom još pridoda i činjenica da je Luther stvarno nazočnost Kristovu pod prilikama kruha i vina ograničio samo na trenutak upotrebe (in usu), a onda možemo zamisliti kolika je, doista, razlika koja dijeli evangelike i rimokatolike u shvaćanju sakramenta euharistije. S katoličke strane - teološki gledana - ova je sakrament, kako ga shvaćaju evangelici, ne može smatrati sakramentom, jer oni (evangelici) odbacuju službeno svećenstvo i misnu žrtvu, a to su dva bitna elementa koji ovaj sakramenat po rimokatoličkom mišljenju čine sakramentom.

3. Ispovijed

Uz dva spomenuta sakramenta, koji su se uvijek priznavali i priznaju u krilu luteranizma, koji put se spominje i sakrament ispunjedi koji evangelici ne drže sakramentom kao krštenje i Gospodnju večeru. Zapravo sam Luther nije smatrao ispunjeno sakramentom iako je pridavao veliku duhovnu vrijednost opravštanju grijeha koje on stavlja u kontekst nauka o opravdanju po samoj vjeri. Međutim, iako je Luther insistirao na postojanju dvaju sakramenata, njegov je suradnik Filip Melanchton u Apologiji Augsburške vjeroispovijesti ustvrdio da su pravi sakramenti krštenje, Gospodnja večera i odrješenje koje je sakrament pokore.

IV. Opravданje

Tvarno načelo (materijalni princip) evangeličkog nauka sastoji se u opravdanju po vjeri, što ga luterani shvaćaju kao čisti čin Boga koji čini čovjeka pravednim, iako on iznutra ostaje grešnik (*justus et peccator*).

U svom negativnom aspektu opravdanje se ne sastoji u brisanju grijeha, nego u tome što se oni čovjeku ne uračunavaju; u svom pozitivnom aspektu opravdanje nije nutarnja obnova i posjeta nego jednostavno izvanjsko uračunavanje pravednosti ili svetosti Kristove. Uvjet da dode do istinskog opravdanja jest pouzdana vjera čovjeka da će mu milosrđni Bog zbog Kristovih zasluga oprostiti grijehu.

Confutatio pontificia i Tridentinski sabor osporili su luteransko shvaćanje o pokrivanju grijeha i uračunavanju izvanjske Kristove pravednosti, pozivajući se na mnoge biblijske tekstove (napose na poslanicu sv. Jakova 2, 24) i tvrdeći da se čovjek ne opravdava samo otpuštanjem grijeha nego također i u obnovi i posveti cijelog nutarnjeg čovjeka, što ga čini da od nepravednika postaje pravednik, od neprijatelja prijatelj Božji i baštinik po nadi života vječnog. Tako se pod aspektom negativnog opravdanja doista brišu grijesi, a pod pozitivnim aspektom čovjek nadnaravno posvećuje i obnavlja iznutra: »*non est sola-peccatorum remissio, sed et removatio interiaris hominis*«.

V. Štovanje svetih

Bit cijelog evangeličkog bogoštovljiva sastojala bi se u propovijedanju riječi Božje. Sam je Luther rekao: »*Sva služba Božja i njezini bitni dijelovi jesu propovijedanje i poučavanje riječi Božje*«. Polazeći od toga načela, on i njegovi istomišljenici odmah su u svom naučavanju odbacili zazivanje anđela, Bl. D. Marije, svetaca i štovanje relikvija i slika. Ocijenili su to stvarno protivnim Sv. pismu, što se ne poklapa s naukom o opravdanju po vjeri i kao nešto nepomir-ljivo ili nespojivo s posredništvom Krsta koji je jedini posrednik između Boga i ljudi. Sveci se tretiraju kao svjedoci snage i milosti Božje, dok u Mariji uz to još vide veliki primjer vjere i poniznosti.

Pozivajući se na primjere rane Crkve sastavljači *Confutatio pontificia* reagirali su na luteransko nijekanje kulta svetih i opravdavali staru praksu Crkve precizirajući da priznaju samo jednog posrednika spasenja: Krista, a ne isključujući činjenicu da postoje toliki posrednici u zagovoru („*ta men sunt multi mediatores intercessianis*“). Sabor u Tridentu legalizirajući kult svetih u njegovoj povijesnoj formi na temelju načela općinstva svetih i njihovih zasluga, u svezi s kultom slika tvrdi da »*mi pomoću slika častimo svete koje oni predstavljaju*« a u vezi s

pitanjem njihova zagovora tumači: »*Stvar je dobra i korisna zazivati ih jer nas pomažu.*« Objekcije na račun zazivanja i čašćenja svetih, koje tobože ukida jedinstveno posredništvo Kristovo, odbija katolička strana uz obrazloženje da je posredništvo svetih drugorazredne naravi i podređeno Kristovu posredništvu na kojemu se temelji djelatnost svetih.

VII. Čistilište

Čvrsto stojeći na ideji da se kršćani spašavaju samo po milosti, posredstvom vjere u Isusa Krista, Luther je zaključio da je starodrevni katolički nauk o čistilištu suvišna ili čak izmišljena vjerska postavka i da nema utemeljenja ili pak da je protivna Sv. pismu. Vjeran načelu opravdanja po samoj vjeri tvrdio je, nadalje, da je suvišno i nepotrebno moliti za mrtve. Na ovake tvrdnje sabor u Tridentu odgovorio je slijedećim riječima: »*Čistilište postoji i duše koje su тамо (у чистилишту) bivaju potpomognute помоћима вјерника.* A posebna pomoć dolazi od oltarske žrtve. (Pod pomoćima se ne podrazumijevaju samo molitva nego također oprosti, milostinja i druga djela pobožnosti, a iznad svega sveta misa.)

VIII. Istočni grijeh

Malo je koje gledište evangeličkog nauka izazvalo toliku buru i podjelu među Lutherovim sljedbenicima kao ono o istočnom grijehu. Luther je zapravo tvrdio da se istočni grijeh sastoji u požudi koja ostaje u čovjeku i poslije krštenja, ali samo s tom razlikom što se poslije krštenja ne ubraja više u kaznu.

U svom izlaganju o istočnom grijehu Tridentinski sabor, osuđujući nauk Luthera i ostalih reformatara, ustvrdio je da se sve ono što je grijeh briše krštenjem, a da se požuda, koja u čovjeku ostaje poslije krštenja, ne može poistovjetiti s istočnim grijehom, nego je treba shvatiti kao posljedicu grijeha koja čovjeka navodi na grijeh.

VIII. Slobodna volja

I druga tema oko koje su se u krilu luteranizma vodile velike i oštре rasprave koje rezultiraju raznim oprečnim mišljenjima, bez sumnje je i slobodna volja.

Odmah u početku istaknimo da je otac reformacije u svojem djelu *De servo arbitrio* nijekao slobodnu volju ističući da čovječja volja nije slobodna i da sama od sebe ne može ništa drugo nego samo griješiti. Braneći svoju tezu pred objekcijama Erazma Rotterdamskog, ustvrdio je: »*Slobodna je volja, poslije grijeha, prazna riječ, i svaki put kada čovjek čini ono što stoji u njoj griješi teško.*« Tako je čovjek nesposoban činiti dabra djela, jer je posve pao u istočni grijeh i zbog toga ostaje pasivan u opravdanju slično stijeni u rukama kipara.

Filip Melanchton, koji je u početku prianjao uz Lutherovu ideju, motiviran Erazmovim argumentima počinje 1530. braniti postojanje slobodne volje i njezino sudjelovanje s milošću. Tako npr. u Augsburgškoj vjeroispovijesti, u članku 8., koji govori o slobodnoj volji, ustvrdio je da ljudska volja ima neku slobodu i da razum na duhovnom polju ne može ništa sam od sebe jer je sloboda učinak Duha Svetoga u srcima vjernika. Tako se dakle ovdje ne radi o nekoj autonomnoj ljudskoj volji, nego o volji koja, potpomognuta Duhom Svetim, prianja uz riječ Božju kojoj nije oprečna. Tridentinski sabor osuđuje i zabacuje Lutherove zablude o slobodnoj ljudskoj volji i izjavljuje da nije izgubljena niti se s istočnim grijehom ugasila. Doslovno izriče: »*Aka netko rekne da slobodna volja čovjekova, pokrenuta i potaknuta ad Boga, ne sudjeluje posve u skladu s Božjim po-zivom i poticanjem, i da se ne može raspo-ložiti i pripraviti da primi milost opravdanja, i da se ne može ne slagati, ako bi to htjela (neque posse dissentire si velit), nego da se ponaša samo pasivno kao mrtvo biće koje ni na koji način ne može djelovati, neka bude odbačen.*« Nauk definiran na Saboru usmjeren je prije svega, kako se jasno može razabrati, protiv pesimističkih teza Lutherovih, a nikako protiv ublaženog mišljenja Filipa Melanchtona.

IX. Ljudska narav poslije grijeha

U nadnaravnim darovima, koje je čovjek izgubio prvim grijehom, Luther je vidio bitne elemente ljudske naravi. Gubljenjem tih darova ljudska narav biva sasvim pokvarena, a požuda, koja se po Lutheru sastoji u istočnom grijehu, od tada u čovjeku suvereno gospodari. Takva narav palog čovjeka nesposobna je svojim vlastitim snagama spoznati vjerske istine i činiti moralno dobra djela.

Spomenuti luteranski nauk nije istovjetan s katoličkim. Naime, katolička strana drži da ljudska narav istočnim grijehom nije potpuno izopačena, nego samo ranjena i da je poslije istočnog grijeha u čovjeku sačuvana stanovita sposobnost da spozna nara-vne vjerske istine i vrši naravna dobra djela. Prvi vatikanski sabor naglasio je da čovjek naravnom snagom svoga razuma može sa sigurnošću spoznati da Bog postoji.

X. Pripisivanje božanskih atributa Kristovoj ljudskoj naravi

Stara luteranska dogmatika ili točnije rečeno *Formula concordiae* u 8. članku koji govori o osobi Kristovoj, napada Zwinglievo nestorijanstvo i time se približava monofizitizmu, nauku prema kojem zbog hipo-statskog ujedinjenja ljudska narav Kristova poprima stvarno božanske attribute, kao npr. sveznanje, svećenstvo i svezačnost. U *Formula concordiae* doslovno stoji: »*Krist ne samo kao Bog, nego također kao čovjek sve zna, sve može i nazočan je u svim stvarima.*«

Prema tradicionalnom naučavanju od hipostatskog ujedinjenja izlazi da vlastitosti božanske i ljudske naravi mogu biti pripisane samo jednoj osobi, dok je prijenos vlastitosti jedne naravi na drugu posve neprihvatljiv. Stoga je pogrešno reći da je Krist kao Bog trpio ili da je kao čovjek stvorio svijet. Isto tako treba znati da se bitni dijelovi ljudske naravi, duša i tijelo, odnose na narav koje su dijelovi. Stoga bi bilo krivo reći da je duša Kristova sveznajuća ih da je tijelo Kristovo nazočno svugdje. Iz ovoga se jasno vidi da su sastavljači *Formulae concordiae* u svojoj formulaciji 8. članka, koji govori o osobi Kristovoj, odstupili od tradicionalnog učenja.

XI. Oprosti

Prvi otvoreni sukob koji se zbio između Luthera i Crkve pojavio se kao spor o oprostima koje Luther u početku nije napadao kao takve, nego više »trgovima« koja se služila oprostima. Ali svoj umjereni stav, koji se temelji na vjeri i milosti što je čovjek prima iz Sv. pisma, Luther s vremenom mijenja i počinje tvrditi da je katolički nauk o oprostima suvišan jer se ne temelji na Pismu i ne podudara s naukom o opravdanju.

U Katoličkoj Crkvi oprosti su, u današnjem obliku, u crkvenoj praksi od XI. st., a prethodila su im *izvansakralmentalna odrješenja* u kojima su: papa, biskupi i svećenici, pozivajući se često na povjerenu im vlast vezivanja i odrješenja, zazivali milo-srđe Božje na vjernike, kolektivno i pojedinačno, za otpuštanje njihovih grijeha. No naglasimo i to - da se ne bi krivo shvatilo - da oprosti nisu otpuštanje grijeha. Naime, oprosti se odnose na oproštenje vremenitih kazna, koje kao posljedica ostaju poslije primljenog sakramenta, a ispovijedi i otpuštanja grijeha. Polazeći od takvog stajališta Tridentinski sabor, opovrgavajući prigovore Wyclifa i Luthera o oprostima, zaprijetio je izopćenjem svima koji bi tvrdili da su oprosti nekorisni i da ih Crkva ne može dijeliti.

Zaključak

Dotakli smo se glavnih točaka krčanskog nauka u kojima se razlikuju i razilaze katolici i evangelici. Kada tako kažemo, želimo reći da ih nismo obradili do u tančine i s druge strane da ima, da se može naći još po koja točka - sigurno neznačnijeg i manje doktrinarnog značenja - kao npr. post i nemrs, zabranjeno svečano slavljenje ženidbe u određene dane, obvezatno slušanje sv. mise nedjeljom i blagdanom i sl. u čemu se dvije strane ne slažu.

Neke novije razlike izostavili smo zbog toga što su novijeg datuma i što su bile strane nazorima Luthera i njegovih sljedbenika ili jednostavno zato što su te novije ideje djelo liberalističkih, racionalističkih i modernističkih protestantskih teologa, što ne nalaze i ne mogu naći mjesto u kontekstu luteranskih dogmatskih spisa koji su sabrani u službenom dokumentu evanđeličkog nauka koji se zove *Liber concordiae ili Koncordienbuch*.

Dobro je napomenuti da koji put nije lako reći i precizno ocijeniti u čemu se razlikuju dvije strane. Nije lako zbog toga što otac reformacije nije ostavio sustavno izrađeni nauk, kao npr. Kalvin, nego taj nauk, koji je uglavnom i nauk Evangeličke Crkve, moramo tražiti u njegovim izjavama i spisima kao i u izjavama i spisima njegovih bliskih suradnika.

Uza sve to što postoje, kako smo to vidjeli, velike pa i brojne razlike koje dijele Katoličku i Evangeličku Crkvu, ipak je mnogo veći broj onih istina (kao npr. oni članci vjere koje nalazimo u nicejsko-carigradskom simbolu) u kojima se dvije Crkve slažu. I upravo te vjerske istine koje nas sjeđinjuju trebale bi biti polazne i dolazne točke svih naših međusobnih susreta i razgovora. I onda kada je razgovor o stvarima koje nas razdvajaju, zajedničke točke trebale bi nam pomoći da s više tolerancije shvatimo i prihvativimo jedni druge, pa i onda kada nam se ispriječe nepremostive razlike o kojima smo govorili u ovom izlaganju.

THEOLOGISCHE UNTERSCHIEDE IN DER LEHRE DER KATOLISCHEN UND EVANGELISCHEN KIRCHE

Zusammenfassung: In unserem Artikel haben wir über die theologischen Unterschiede gesprochen, die die katholische Kirche von der evangelischen Kirche trennen. Diese Unterschiede, mit denen wir uns auseinandersetzt haben, sind nicht so unbedeutend. Sie haben solche Merkmale, dass sie im großen und ganzen die zwei Kirchen trennen. Probleme die sich gezeigt haben, sowie die Unterschiede, die wir in Kürze bearbeitet haben, sind u. a. folgende: Offenbarung (Hl. Schrift und Überlieferung), Lehre über die Kirche, Sakramente, Rechtfertigung, Fegefeuer, Verehrung der Heiligen und Gebet für die Toten, Erbsünde, Willensfreiheit und noch viele andere wichtige Unterschiede. Neben den genannten Unterschieden, die wir bearbeitet haben, konnten wir zum Schluss feststellen, dass es doch mehrere Punkte gibt, in welchen diese zwei Kirchen einig sind. Sie sollten versuchen, durch Gespräche einen gemeinsamen Ausgangspunkt zu finden, auch wenn es um die Trennungsfrage geht.

Dr. Ante Bilokapić OFM

Prema članku iz časopisa: *Crkva u svijetu*, br. 1 Split, 1984.¹

HRVATSKI TRAG U EUROPSKOJ KULTURI

Javna tribina o Matiji Vlačiću Iliriku

Wiesbaden, 15. kolovoza 2011. U okviru javne tribine posvećenoj Matiji Vlačiću Iliriku, Hrvatska kulturna zajednica iz Wiesbadena (HKZ) je predala vrijedu donaciju knjižnici Instituta za Europsku povijest u Mainzu. Bio je to poklon transkripcije epohalnog izdanja *De Repubilca Ecclesiatica* djela Marka Antuna de Dominsa, hrvatskog znanstvenika iz 17. stopeća. Ovo djelo, suvremena transkripcija u izdanju kuće Lamaro, Splita, 2008., bilo je izloženo 16. rujna 2010. u Wiesbadenu na javnoj tribini HKZ posvećenoj 450. godišnjici rođenja Splitskog nadbiskupa. Marko Antun de Dominis je 2010. godine bio stavljhen na UNESCO – listu jubilaraca. Ova lista predstavlja popis na kojem se godišnje predstavljaju znanstvenici i umjetnici zaslužni za razvoj kulture u Svijetu.

Okviri primopredaje knjiga bili su dogovoreni na Međunarodnoj konferenciji o životu i radu Matije Vlačića Ilirika, a koja je održana 7. lipnja 2011. na Institutu za Europsku povijest u Mainzu. Ovaj je znanstveni skup bio posvećen našem Labinjaninu, uz sudjelovanje američkih, austrijskih i njemačkih znanstvenika s prilozima koji su osvjetljavali Vlačićovo djelovanje na području teologije, crkvene politike, filologije, historiografije, biblijske hermeneutike i egzeze.

¹ Objavljeno u Riječi broj 41, 2011. godine

To je dakle bila i inspiracija za javni nastup HKZ-Wiesbaden 11. kolovoza i održavanje jedne javne tribine s predavanjem i diskusijom o hrvatskom znanstveniku i njegovom životu u njemačkoj migraciji 16. stoljeća. Presse Info: http://www.hkz-wi.de/programm_hr/Ilyrik_VL_22_06_2011.jpg

Izlaganja o Matiji Vlačiću Iliriku (1520.-1575.) u Wiesbadenu su pripremili: dr. Ante Bilokapić, OFM, župnik Hrvatske katoličke misije u Wiesbadenu i magistar Luka Ilić, evangelički svećenik koji trenutno priprema disertaciju na Institutu u Mainzu.

Gospodin Luka Ilić sa suprugom Angelom zaslužan je i za objavljanje opsežne višejezične dokumentacije o životu i radu Matije Vlačića Ilirika na internetu, na stranicama <http://www.flacius.net>.

Diskusiju je vodio dipl. inž. Ivica Košak, predsjednik HKZ-Wiesbaden.

Dr. Ante Bilokapić koji je 1965. godine promovirao u Rimu na temu M. Vlačić Ilirik, izložio je kako je za njega upoznavanje djelovanja i to ne samo sudbine Matije Vlačića, a koji je bio jedan od najranijih migranata i predstavnik rane hrvatske dijaspore u Europi, nego i Ilirikove uloge u formiranju evangeličke teologije, višestruko doprinijelo spoznaji vlastitog religioznog, katoličkoga opredjeljenja.

Gospodin dr. Bilokapić je na sličnoj, javnoj tribini HKZ-Wiesbaden u 2010. godini izložio Razlike i sličnosti u nauku katoličke i evangeličke teologije. Članak o tom predavanju je objavljen u časopisu Riječ broj 41, 2011. Riječ izlazi u izdanju Hrvatske kulturne zajednice iz Wiesbadena već 20 godina. Digitalna kopija časopisa je dostupna na internetu: http://www.hkz-wi.de/rijec/Rijec_41_%20WEB.pdf.

Matija Vlačić je ostavio trajno nasljeđe, istaknuo je gospodin Ilić, sa svojim dostignućima na polju hermeneutike, te radovima iz crkvene povijesti i svojim teološkim opusom. U obimnom radu Clavis Scripturae Sacrae, Vlačić je prvi napisao da bi svaki stih iz Biblije trebao biti interpretiran uzimajući u obzir namjeru i strukturu cijelog poglavљa ili knjige, kao i pravilo da bi bukvalno značenje teksta trebalo imati prednost pred alegorijskim tumačenjem i metaforama. Kao teolog, Vlačić je pokušao ostati vjeran Lutheru i njegovom naglasku na ropstvo ljudske volje i nemogućnosti spasenja putem dobrih djela.

Matija Vlačić je poznat i kao ljubitelj literature, vjerojatno je posjedovao najveću osobnu kolekciju knjiga 16. stoljeća, naglasio je Luka Ilić.

Radovi iz crkvene povijesti tzv. Magdeburške centurije, utjecali su kasnije i na Splitskog nadbiskupa Marka Antuna de Dominsa, hrvatskog matematičara, fizičara, filozofa u njegovom radu na djelu zvanom *De Republika Ecclesiatica* (O crkvenoj republici) koju je zamislio bez primata pape. De Dominis je zbog objavljanja svog rada osuđen od inkvizicije, a njegovo je tijelo posthumno spaljeno 21. prosinca 1624. na Campus dei Fiori u Rimu.

Zadnji, treći, tom "O crkvenoj republici" je tiskan 1622. u gradu Hanau kod Frankfurta na Majni.

Donacijom Kulturne zajednice biblioteci u Mainzu je De Dominisovo djelo, u kojemu je on iznio prvi republikanski manifest protiv feudalnih i monarhijskih uređenja crkvene državne uprave, postalo je nakon gotovo 400 godina dostupno njemačkoj publici i otvoreno za suvremenii znanstveni rad.

Interes za znanstveni rad iz područja djelovanje hrvatskih latinista postoji, naglasila je u zahvalnici profesorica dr. Irene Dingel, direktorica Odjela za crkvenu povijest Instituta za Europsku povijest u Mainzu. A gospođa dr. Ines Grund, voditeljica knjižnice Instituta je posebno naglasila vrijednost ovog Splitskog izdanja u kojem je anticipirana razvoj crkvene povijesti nakon II Vatikanskog koncila. A i za pastoralno djelovanje, dodao je dr. Bilokapić, bitno je premostiti razlike, koje doduše treba uvažavati, ali ne i primiti ih kao smetnju za svakodnevnom životu.

Ivica Košak je prisutnima prenio poruka izdavača [Lamaro iz Splita](#), profesora dr. Ante Maletića s apelom za rehabilitaciju Marka Antuna de Dominisa, Domovini vjernog znanstvenika.

Gospodin Josip Špoljarić, generalni konzul Republike Hrvatske u Frankfurtu na Majni pozdravio je rad Kulturne zajednice kao primjerno djelovanje u predstavljanju Hrvatske kulture ne samo za iseljenike već i u sredini u koji ti iseljenici žive i rade. Od cca. 305.000 Hrvatica i Hrvata u Njemačkoj, naveo je gospodin Košak, njih cca. 31.000 živi u pokrajini Hessen, od čega 1.263 živi u glavnem gradu Wiesbadenu, u jednom gradu s većinskim protestantskim stanovništvom. Katolička biskupija kojoj pripada župska zajednica Hrvata u Wiesbadenu ima svoje sjedište u Limburgu, gradu u kojem su Hrvati 16. stoljeća bili strah i trepet – sinonim rata i gladi u vrijeme Tridesetogodišnjeg rata.

Povjesno-politički gledano, do početka 18. stoljeća, Kraljevina Hrvatska je bila u sastavu Svetog Rimskog carstva Njemačke nacije i kao takva bila je sastavni dio državnih zajednica središnje Europe. A i danas se Hrvatska migracija, nastala u 20. stoljeću, u svim Europskim zemljama nalazi pred dilemom asimilacije ili integracije i to upravo u trenutku kada mlada hrvatska država stoji pred ulaskom u Europsku zajednicu.

Gospodin Julius Gomez predstavnik Vijeća stranaca grada Wiesbadena, naveo je prisutnima kako su 30. lipnja 2011. zemlje članice EU u Bruxellesu odlučile zaključiti pregovore o pristupanju Republike Hrvatske. Nakon ratifikacije u svim državama članicama, predstoji pristupanje Uniji u srpnju 2013. godine. Povodom toga, Hrvatska kulturna zajednica iz Wiesbadena izričito podržava prijedlog, koji je javno iznio gospodin Peter Niederlez, savjetnik u ministarstvu pokrajinske vlade u Wiesbadenu, o stvaranju partnerstva Pokrajine Hessen i Splitsko-Dalmatinske županije, rekao je predsjednik Zajednice.

Dr. Ante Bilokapić, Josip Špoljarić, generalni konzul RH, dr. Luka Ilić, dr. Irene Dingel, direktorica Odjela za crkvenu povijest Instituta za Europsku povijest u Mainzu, dr. Ines Grund, voditeljica knjižnice Instituta za Europsku povijest u Mainzu, Ivica Košak, predsjednik HKZ-Wi/Ogranka Matice hrvatske

Hrvatska kulturna zajednica iz Wiesbadena je uputila podršku ovog partnerstava i s ovog skupa. HKZ-Wiesbaden surađuje već na tom polju s Hrvatsko njemačkim društvom iz Splita na stvaranju Klastera za unapređenje učenja stranih jezika: http://www.info-de.hr/Download/Bilten_Klaster.pdf

Suradnja njemačkih i hrvatskih institucija na području kulture i jezika važna je pedagoška zadaća koja stoji i pred nastavnicima nastave na hrvatskom jeziku koje se od ove školske godine u pokrajini Hessen provodi u

organizaciji Hrvatskog Ministarstava znanosti odgoja i športa, naglasila je koordinatorica za hrvatsku nastavu u Hessenu, gospođa Smilja Veselić-Vučina.

A gostoprivrstvo hrvatske kulture, kako je to na kraju rekao Branko Višak, rizničar Zajednice, bilo je od izvanredno dobro primljeno od internacionalnog sastava publike.

Domaća kuhinja je predstavljena moslavskom kotlovinom i vrsnim dalmatinskim stolnim vinom.¹

Ivica Košak

Die Erbsünde in der Lehre des Matthias Flacius Illyricus

Das Drama, das der Sündenfall der ersten Menschen oder des ersten Menschen hervorgerufen hat, ist eine Realität, der jeder Mensch ohne Ausnahme begegnet, wenn er auf diese Welt kommt. Die Erfahrung der Sünde, so scheint es, spüren gerade die Menschen mit einer größeren Intensität, die auf dieser Welt eine große und außerordentliche Rolle gespielt haben. Zu diesen Menschen sollten auf alle Fälle der Hl. Paulus, der Hl. Augustinus und Martin Luther gezählt werden. Wir heben sie deshalb besonders hervor, weil ihre Erfahrung von Sünde und Sündhaftigkeit, die sie durchlebt haben, der Ausgangspunkt ihrer Lehre von der Erbsünde war. Zu betonen ist, dass sie sich in ihren theologischen Diskussionen aufeinander berufen haben. Letztendlich erwähnen wir sie deshalb, weil eine klare Verbindung und Kontinuität zwischen ihren theologischen Auslegungen und denen von Matthias Flacius Illyricus erkennbar ist.

M. F. Illyricus hat das Geheimnis des Bösen und des Leidens tief greifend erfahren. So ist es auch nicht verwunderlich, dass er diesem Problem, d. h. dem Problem der Sünde, eine große Bedeutung beigemessen hat. Dem Geheimnis des Bösen und des Leidens begegnet er ernsthaft zum ersten Male am Ende seines Studiums in Wittenberg. Bei der Bewältigung dieser Krise oder dieses Dramas, wie er es nennt, hilft ihm vor allem Martin Luther mit seiner eigenen Erfahrung und seinem persönlichen Beispiel.²

¹ Objavljeno u Riječi broj 42, 2012. godine

² Objavljeno u Riječi broj 47, 2015. godine

Dr. Ante Bilokapić OFM

Kultur als Lebenshilfe

Selbsthilfegruppe für Stoffwechselerkrankungen

Info:

Vesna Ljiljanic, Tel.: 0611 4509645

Email: vesna.du@web.de

Janika Ernst, Tel.: 06127 79822

Email: janika.ernst.1@gmx.de

www.lebenshilfe.hkz-wi.de

<http://www.wiesbaden.de/medien-zentral/dok/leben/gesundheit/Selbsth.16-webversion.pdf>

IMPRESSUM

RIJEČ - glasnik Hrvatske kulturne zajednice - Ogranka Matice hrvatske - Wiesbaden

DAS WORT - MITTEILUNGSBLATT DER KROATISCHEN KULTURGEMEINSCHAFT

Sonderausgabe Nr. 2, 2016

Adresa / Adresse: Kroatische Kulturgemeinschaft e.V. c/o Ivica Košak, Ernst Töpfer-Str. 4, 65510 Idstein, Tel: +49(0)6126-8145, E-Mail: info@hkz-wi.de, <http://www.rijec.hkz-wi.de>

Nakladnik / Verleger: Hrvatska kulturna zajednica e.V. Wiesbaden, Kroatische Kulturgemeinschaft e.V., V.I.S.d.P.: Ivica Košak, Ernst Töpfer-Str. 4, D-65510 Idstein, E-Mail: ivica.kosak@online.de

Glavna urednica / Redaktionsleitung: Ana Kramarić

Graphik Design / Layout: Ivica Košak

Tisak / Druck: Kopierzentrum R. Gnirck, Veitenmühlweg 2, 65510 Idstein

Banka / Bankverbindung: Wiesbadener Volksbank e.G. Wiesbaden, Kroatische Kulturgemeinschaft e.V.

IBAN: DE30510900000021280500 BIC: WIBADE5WXXX

RIJEČ ISSN 2196-6109